

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Första kammaren.

Nr 9.

Tisdagen den 9 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 84, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer;

nr 93, angående ändrade bestämmelser rörande fridlysning av björn och lo;

nr 94, med förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning;

nr 95, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 96, angående anslag till särskilda minskyddsanordningar inom den s. k. lejdtrafiken;

nr 97, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag; samt

nr 98, angående upplåtelse till statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt av vissa områden av kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms län.

Justerades protokollen för den 2, 3 och 6 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens andra huvudtitel, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till nybyggnader för sjökrigsskolan; samt

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 78, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelssfond, m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 79, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 80, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.; samt

nr 81, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 kap. 45 § strafflagen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 82, angående ändring av gällande bestämmelser rörande älgavgifter m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 83, angående visst ägoutbyte mellan kronan och Jönköpings stad m. m.; samt

nr 85, angående bidrag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 91, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—3, statsutskottets utlåtanden nr 6 och 35—39, bankoutskottets utlåtanden nr 9 och 10 samt memorial nr 11, första lagutskottets utlåtande nr 14, andra lagutskottets utlåtanden nr 9 och 11 ävensom första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 84 och 93—98.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med åberopande av bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 10—23 mars 1943.

Teg, Umeå den 9 mars 1943.

J. M. Bäckström.

Att byggmästaren *J. M. Bäckström*, Umeå, på grund av luftrörskatarr med feber är oförmögen att delta i riksdagsarbetet under tiden 10—23 mars 1943 intygas.

Umeå den 9 mars 1943.

S. Ekvall,
lasarettsläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **Pehrsson-Bramstorp**, som tillkännagivit att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Alfred Anderssons interpellation angående beräkningen av jordbrukarnas fodersädsleveranser till staten, erhöll ordet och anförde:

Ang. beräkningen av jordbrukarnas fodersädsleveranser till staten.

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Alfred Andersson till chefen för folkhushållningsdepartementet framställt följande interpellation:

1) Har statsrådet för avsikt att inskrida för att åstadkomma en mera rimlig och rättvis ordning vid beräkningen av fodersädsleveranserna till staten?

2) Kunna vi vänta att nya och klara direktiv utfärdas snarast möjligt till ledning för de krisreglerande organen och till gagn för jordbrukarna?

Enligt överenskommelse med chefen för folkhushållningsdepartementet kommer jag att besvara interpellationen.

I interpellationen erinras, att livsmedelskommissionen bestämt hur mycket fodersäd varje kristidsdistrikt skall avstå till staten, varefter respektive kristidsstyrelser räknat ut hur mycket varje kommun skall leverera. Till sist har den lokala kristidsnämnden haft att räkna ut hur mycket varje brukningsdel skall prestera.

Interpellanten relaterar ett exempel från sin hemkommun, Bromma socken i Malmöhus län. Skörden av fodersäd uppgick enligt uppskattning och tröskningsrapporter till sammanlagt 688,775 kg. Med hänsyn till djurantalet den 1 september 1942 och till behovet av utsäde skulle jordbrukarna i Bromma ha rätt till 705,745 kg fodersäd. En brist på 16,970 kg skulle alltså förefinnas. Malmöhus läns södra kristidsstyrelse hade emellertid begärt, att Bromma skulle leverera 226,580 kg fodersäd till staten. Då kristidsstyrelsen trots protest från kristidsnämnden vidhöll sitt krav, skrev nämnden ut nya leverans-

Ang. beräkningen av jordbrukarnas fodersädsleveranser till staten. (Forts.) besked med 25 procents tillägg på varje brukningsdel. Nämnden hade enligt interpellanten varit medveten om att det var omöjligt att fullgöra leveransbeskeden men hade måst göra på detta sätt för att tillfredsställa kristidsstyrelsen.

Interpellanten anser att sockengränserna böra slopas ur beräkningarna av fodersädsleveranserna till staten. Det riktiga vore att varje brukningsdel finge svara för sig själv.

Av en inom statens livsmedelskommission med anledning av interpellationens upprättad promemoria framgår bland annat följande rörande de vid uttagningen av fodersäd tillämpade grunderna.

Vid uppdelningen på de olika kristidsstyrelseområdena utgick kommissionen från statistiska centralbyråns skördeuppskattning per den 31 augusti 1942 med de jämkningar, som kommissionen på grund av senare inträdda förhållanden ansåg lämpliga och riktiga. Kommissionen beräknade vidare utsädes- och utfodringsbehovet inom de olika kristidsstyrelseområdena med ledning av för kommissionen tillgängliga uppgifter. Till utsäde antogs åtgå i genomsnitt 225 kilogram per hektar. För beräkningen av utfodringsbehovet hade inom kommissionen upprättats särskilda utfodringsstater, vilka dock för vissa djur såsom hästar och nötkreatur måst tillmätas så knappa, att de förutsätta en viss utfodring av fodercellulosa. Kristidsstyrelserna hade vid sin fördelning mellan nämnderna uttrycklig fullmakt att förfara så som styrelserna med hänsyn till de lokala förhållandena funno lämpligast. Vid fördelningen på jordbrukarna ålåg det vederbörande kristidsnämnd att söka åstadkomma en så rättvis fördelning av leveranskvantiteterna de olika brukningsdelarna emellan som möjligt. Bland de riktlinjer, som härvid skulle tillämpas, må nämnas att leveransplikt i första hand skulle åläggas brukningsdelar med 10 hektar och därutöver men hinder icke möta att lämna föreskrift om avstående även för brukningsdelar med mindre åkerareal, där sådant avstående vore möjligt. I fråga om skördeutfallet på de enskilda brukningsdelarna skulle hänsyn tagas även till andra fodermedel än fodersäd, såsom rotfrukter och hö. Från den beräknade skörden skulle dragas den kvantitet, som kunde anses åtgå för utsäde och utfodring.

Vid fördelningen visade det sig att det icke var möjligt att uttaga hela den kvantitet av omkring 550,000 ton, som ansetts behövlig. Från flera kristidsstyrelser inkommo klagomål över att leveransplikten tilltagits för hög. Här till bidrogo i sin mån de under senhösten försämrade skördeutsikterna. I anledning av de inkomna klagomålen blev leveransplikten för flertalet klagande kristidsstyrelser nedsatt. För Malmöhus läns södra kristidsstyrelseområde nedsattes leveransskyldigheten från 73,500 ton till 67,500 ton. För hela landet utgjorde nedsättningen c:a 50,000 ton, motsvarande så gott som hela det reservlager, som avsetts att läggas upp till nästkommande år.

Vad beträffar förhållandena inom Bromma kommun kan en verklig bild av en kommuns förmåga att avstå fodersäd icke erhållas genom en beräkning av det slag interpellanten använt, framhålles det i promemorian. På detta sätt erhålles nämligen endast en nettokvantitet. Det måste beaktas, att då leveransförmågan uträknas på varje gård för sig, uppkommer på vissa gårdar ett överskott och på vissa gårdar ett underskott. De jordbruk, som utvisat underskott, ha härvid varit hänvisade att söka tilldelning av den på leveransbeskeden i landet uttagna sammanlagda kvantiteten. Det är således summan av överskotten på de särskilda gårdarna, som skall levereras. Enligt vad kristidsnämnden i Bromma meddelat kan från överskottsgårdar inom kommunen levereras en kvantitet av 116,460 kilogram. Då kristidsstyrelsen ålagt kommunen en leveransplikt av 226,580 kilogram och kristidsnämnden efter åläggande av kristids-

Ang. beräkningen av jordbrukarnas fodersädsleveranser till staten. (Forts.) styrelsen utställt leveransbesked på denna större kvantitet, hade samtliga jordbrukare överklagat leveransbeskeden.

Anledningen till att kristidsstyrelsen kommit till den högre leveranssiffran anges praktiskt taget helt och hållet vara att söka i det förhållandet, att djurbeståndet i Bromma ökat under hösten, under det att kristidsstyrelsen endast hade tillgång till siffrorna på kreatursbeståndet per den 1 juni 1942. Sedan orsaken till den bristande överensställningen mellan beräkningarna blivit klarlagd, har kristidsstyrelsen i samförstånd med livsmedelskommissionen funnit sig kunna godtaga kristidsnämndens beräkningar. Kommunens leveransplikt har alltså numera fastställts till 116.460 kilogram, vilken kvantitet de därav berörda jordbrukarna förklarat sig villiga att sammanlagt avstå.

Livsmedelskommissionen förklarar sig i princip dela interpellantens uppfattning, att fodersädsavståendet icke bör drabba jordbrukarna i den ena kommunen hårdare än i den andra. Att helt och hållet gå på den linjen, att uttaget skall ske efter exakt samma grunder i olika kommuner torde emellertid icke ur alla synpunkter vara fullt tillfredsställande. Hänsyn måste tagas till de skiftande produktionsförhållandena inom olika kommuner. Sålunda kan exempelvis i en kommun, där tillgången på hö är dålig, fodersädsuttaget bestämmas så, att jordbrukarna få behålla något mer fodersäd för egen räkning än jordbrukarna inom sådana kommuner, där tillgång till en riklig höskörd finnes. På samma sätt bör hänsyn tagas till odlingen och tillgången på rotfrukter. Enligt kommissionens uppfattning ha de tillämpade principerna i stort sett fungerat tillfredsställande även om vissa ojämnheter icke kunnat undvikas. Där dylika ojämnheter kommit till kommissionens kännedom, har kommissionen sökt att i möjlig mån rätta till dessa. Slutligen framhålles i promemorian, att det av interpellanten förordade systemet med direktberäkning av den individuella prestationsförmågan prövades vid fodersädesavståendet 1940/41. Systemet visade sig emellertid icke lämpligt och väckte stark irritation bland därav berörda jordbrukare. Utgångspunkten måste vara, att en viss bestämd kvantitet nödvändigtvis skall avstås till staten. Skulle man släppa efter på denna fordran och endast taga ut ett överskott från varje gård, är det med hänsyn till svårigheterna att åstadkomma en tillförlitlig individuell uppskattning av skörderesultaten fara värt, att den åsyftade kvantiteten icke skulle komma att uppnås.

I en senare promemoria har livsmedelskommissionen meddelat att enligt uppgifter från kristidsstyrelsen i Kristianstads län samt från Malmöhus läns södra och norra kristidsstyrelser ha, såvitt styrelserna ha sig bekant, de i livsmedelskommissionens cirkulär nr 960 avd. A 2 angivna foderstaterna numera tillämpats av samtliga kristidsnämnder i Skåne vid fastställandet av leveranskvantiteterna fodersäd avseende 1942 års skörd. I sådana fall, då man eventuellt vid utställandet av leveransbeskeden ansett sig böra räkna med reducerade foderstater, hade man likväl vid handläggningen av besvärärenden, sedan fullständiga tröskningsrapporter förelegat, icke räknat med lägre foderstater, än de som nyss angivits.

Av det anförda framgår, att en felberäkning gjorts av vederbörande kristidsstyrelse. Den huvudsakliga anledningen härtill var, enligt vad livsmedelskommissionen upplyst, att kristidsstyrelsen icke hade reda på det verkliga djurbeståndet inom ifrågasvarande kommun utan stödde sina beräkningar på uppgifterna rörande djurbeståndet den 1 juni 1942. Ehuru det förefaller som om detta misstag borde ha kunnat undvikas genom en bättre kommunikation mellan kristidsstyrelse och kristidsnämnd, synes dock vad som förekommit — då misstaget blivit rättat — icke giva anledning till särskilt inskridande från min sida, såsom ifrågasatts i interpellantens första fråga. Vad beträffar andra

Ang. beräkningen av jordbrukarnas fodersädsleveranser till staten. (Forts.) frågan torde det icke vara möjligt att genom generella direktiv i förväg reglera de många olika situationer, som måste uppstå vid fördelningar av här ifrågavarande slag. Jag förutsätter emellertid att kristidsmyndigheterna i de olika fallen söka tillämpa gällande regler på ett praktiskt och ändamålsenligt sätt, så att minsta möjliga friktion uppstår.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på interpellationen. Jag skulle också ha varit tillfredsställd med svaret, om det mera klart och bestämt sagts ifrån, att herr statsrådet var angelägen om att vidta sådana åtgärder, som skulle kunna åstadkomma full rättvisa kommunerna och jordbrukarna emellan. Ett sådant besked har jag emellertid inte kunnat läsa ut av svaret. Orättvisorna komma alltså att stå kvar, så länge dessa bestämmelser gälla, vilka vi nu skola rätta oss efter.

Herr statsrådet säger i svaret, att Bromma kommun skulle leverera 116,460 kg fodersäd. Detta ser bra ut på papperet, men i själva verket finns det en brist inom kommunen. En del brukningsdelar äro leveranskraftiga och ha fodersäd i överskott. De måste alltså leverera till staten. Men drar man ifrån allt vad de små jordbruken behöva köpa, blir det i själva verket en brist.

Herr statsrådet säger, att det begångna misstaget skulle ha kunnat undvikas, om kommunikationerna hade varit bättre mellan kristidsstyrelsen och kristidsnämnden i vederbörande kommun. Det har emellertid inte varit något fel på kommunikationerna, ty det fördes dagligen telefonsamtal mellan denna nämnd och kristidsstyrelsen i Malmö. Talet om en felberäkning av djurantalet håller inte heller streck. Djurantalet den 1 september 1942 är ju utgångspunkten för bedömningen av fodersädsleveranserna. Detta djurantal hade kristidsstyrelsen i Malmö på ett tidigt stadium fått vetskap om, men den vidhöll ändå kravet på den högre leveransen så sent som sista veckan i december månad. När kristidsnämnden i min kommun framhöll det omöjliga i att leverera den begärda kvantiteten, svarade man per telefon: »Ni ha inte annat att göra än att minska på fodertilldelningen per djur.» Det är enligt min mening en orättvisa, och den vill jag ha bort.

Jag har ytterst svårt att förstå, varför man inte skulle kunna låta varje brukningsdel svara för sig själv. Herr statsrådet säger, att den principen tillämpades 1940—1941, men det blev irritation och missnöje. Ja, det är mycket möjligt, men då kan jag upplysa om att nu äro missnöjet och irritationen mycket större.

I min interpellation anförde jag ett par kommuner som exempel, min egen och två grannkommuner. I den ena av de båda sistnämnda var det ett stort överskott på fodersäd, och i den andra behövde man inte gå längre ned än till 10 tunnlands areal för uttagning av fodersäd, men i min kommun fick man gå ända ned till ett tunnland för att få ut vad som begärdes från kristidsstyrelsen i Malmö. Jag har senare fått upplysning om att i vissa andra kommuner har det tillämpade systemet varit till stor fördel för odlarna. I en kommun, som inte ligger så långt bort från min egen, har man inte behövt gå längre ned än till 30 tunnland för att få fram den kvantitet kristidsstyrelsen begärde. Jag missunnar visst inte dessa jordbrukare den förmån de sålunda få. De ha mycket lätta jordar och voro alltså mycket tacksamma för den väderlek de hade 1942, som gav dem större skörd än någonsin tidigare. Åtskilliga av dem skulle slippa att leverera någonting alls till det allmänna. Sådant kan inte döljas, det går från kommun till kommun, från man till man, och det skapar en irritation och ett missnöje, som jag försäkrar äro väsentligt större än vad som eventuellt förefanns 1940—1941 vid tillämpningen av de principer, som jag här förordar.

Ang. beräkningen av jordbrukarnas fodersädsleveranser till staten. (Forts.)

Man kan inte undgå att göra sig den frågan: Varför vill man inte gå in för den av mig föreslagna åtgärden? Enligt min mening torde det största hindret härför ligga hos livsmedelskommissionen. Jag förstår, att man där ytterst ogärna vill utfärda nya bestämmelser, ty då skulle man ju också medge, att man begått ett misstag — och detta har enligt min mening begåtts redan i utgångsläget. Vi skulle vinna på det system, som jag har förordat i interpellationen, d. v. s. att låta varje brukningsdel svara för sig själv. Missnöjet skulle försvinna, och förtroendet för det organ, som närmast har att syssla med detta, skulle i någon mån stärkas. Skola vi fortsätta som nu, är jag rädd för att detta förtroende rubbas ganska väsentligt. Man skulle också enligt min mening vinna det, att man får fram en större mängd fodersäd till det allmänna, än man får fram genom de nu tillämpade bestämmelserna.

Livsmedelskommissionen har fått som jag skulle tro exakta uppgifter på den fodersäd som finns i landet. Man kan kalkylera med denna mängd, man vet, ungefär hur många som äro berättigade att köpa säd, och man vet, hur många som äro leveranspliktiga och leveranskraftiga, och då kan man kalkylera och räkna ut, hur man skall fördela detta sålunda utvunna överskott. Men det skulle väl ändå vara en fördel, om man kunde få in ännu mera fodersäd till det allmänna, ty därigenom skulle ju möjligheterna ökas för tilldelning av fodersäd till de småbrukare, som ovillkorligen måste ha sådan, så långt det är möjligt att få den. Jag har den bestämda uppfattningen, att vill man åstadkomma full rättvisa kommunerna och jordbrukarna emellan, kan detta, herr statsråd, icke ske med de metoder, som nu tillämpas. Detta är min bestämda mening. Det kan säkerligen aldrig åstadkommas med mindre man går in för att varje brukningsdel skall svara för sig själv.

Vad behöver då göras för att vinna en sådan sakernas ordning? Enligt mina enkla begrepp behövs det inte så värst mycket. Cirkulär 960 behöver inte ändras, det duger allttjämt. Man behöver bara göra ett tillägg med några korta rader, att man stryker sockengränserna vid bestämningen av leveranserna och låter varje brukningsdel svara för sig själv. Man kan också ge kristidsnämnderna mera rörelsefrihet, ty där finnas praktiska människor, och jag vågar säga, att de kunna dessa saker bättre än en hel del av dem, som nu sitta i de större styrelserna vid skrivborden. Dessa kristidsnämnder ha till sitt förfogande alla de instrument, som behövas för att åstadkomma en rättelse. De ha arealinventeringens uppgifter om vad som sätts på varje brukningsdel av det ena eller andra sädeslaget. De ha djurräkningen den 1 september, som är utgångspunkten för bedömningen av frågan om fodersäden. Därtill kommer skördeuppskattningen och slutligen tröskrapporterna. Längre kan man knappast komma. Vem som än skall sköta tillämpningen, måste man följa dessa instrument. Ingen jordbrukare kan enligt min mening undslippa att leverera vad han skäligen skall, om man går in för ett sådant system.

Jag var verkligen i viss mån besviken på interpellationssvaret. Jag hade väntat, att jordbruksministern skulle vara minst lika angelägen som någon annan att åstadkomma full rättvisa på detta område. Jag beklagar, att man efter allt att döma skall tvingas att fortfarande leva under nu gällande bestämmelser.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag beklagar, att interpellanten känner sig så rysligt besviken av svaret. Jag kan inte förstå, att det är så stor skillnad mellan svaret och den uppfattning, interpellanten själv har. Jag sade, att vi äro angelägna — och det är livsmedelskommissionen också — att det sker en så rättvis fördelning som över huvud taget är möjligt.

Ang. beräkningen av jordbrukarnas fodersädsleveranser till staten. (Forts.)
 Jag skall inte försöka lösa tvisten om det är kristidsstyrelsens eller kristidsnämndens fel, att djurantalet i Bromma inte blev klarlagt från början. Det är ju bevisligt, att det inte blev klarlagt, och vems fel det är lämnar jag därhän. Saken har i varje fall rättats till, så det blir bara en diskussion om en fråga, som är uppklarad.

Interpellanten förmenar, att det vore bättre med individuella leveranser, därför att det finns många inom en kommun, som få underskott på fodersäd och som skola ha tilldelning därav, medan andra i kommunen ha överskott. Men alla de, som inte ha tillräcklig kvantitet, skola få en tilldelning. Och det är som kommissionen säger, att när kommunen blir ålagd att leverera en viss kvantitet fodersäd, finns det vissa inom kommunen, som få en större kvantitet än det skulle bli, om man tillämpade individuell leveransplikt, för så vitt man inte vill fastställa hela leveransplikten efter tröskningsuppgift. Men det sistnämnda systemet irriterade folk 1940—1941. Man sade: Det finns naturligtvis många, som tröska under strängare kontroll, och andra, för vilka kontrollen vid tröskningen är slappare. Följaktligen kan resultatet bli att leveransplikten drabbar ojämnt, och så besväras man sig på grund av för hårda leveranskrav.

Vidare är det självklart, att anledningen till att det över lag blev ett så starkt uttag av fodersäd är, att kommissionen ville få ett reservlager, för att man särskilt vid övergången från det ena skördeåret till det andra skulle kunna ha tillräckliga kvantiteter att tilldela dem, som inte ha vad de behöva. Jag tror inte, att man genom att stryka sockengränserna vinner vad interpellanten avser. Kristidsnämnderna få ju ändå sköta kontrollen inom socknarna, och det är inte lämpligt, att en kristidsnämnd sköter kontrollen inom olika socknar.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Jag är inte tillfredsställd. Jag vill, att man verkligen skall försöka åstadkomma full rättvisa. Ingen kan väl påstå, att det är rättvist, när man i en kommun behöver gå ned till arealer om ett tunnlands storlek för att få fram den begärda mängden fodersäd, medan man i en annan kommun har kunnat stanna vid 10 tunnland, alltså 5 hektar, och i en tredje kommun vid 15 hektar. I den sistnämnda kommunen var det nämligen tre egendomar, som kunde leverera staten allt vad kristidsstyrelsen hade begärt.

Djurantalet behöva vi inte tvista om, ty djurräkningen var klar och effektiv i varje fall den 1 september. Man hade att räkna med det djurantal, som då fanns, och sedan hade man de andra uppgifterna, skördeuppskattningen och tröskrapporterna. Det är alldeles riktigt som herr statsrådet säger, att människor kanske inte äro så nogräknade. Den ene kan få bättre resultat och den andre sämre, beroende på olika slapp kontroll vid tröskningen. Men så långt jag känner till saken, gör man så inom kristidsnämnderna, att där tröskrapporterna äro lägre än uppskattningen av skörden, går man efter den senare. Man har misstänkt, att samvetsgrannheten kanske inte varit så stor, eftersom tröskrapporterna visa ett dåligt resultat. Detta har delgivits vederbörande, som inte brukat klaga, ty de ha nog känt med sig, att det inte varit så helt och rent med tröskrapporten. Men det där är egentligen småsaker.

Den stora frågan är, på vad sätt man skall skipa rättvisa här. Jag har den bestämda uppfattningen, att detta kan man inte med mindre man släpper sockengränserna och låter varje brukningsdel svara för sig. Varför skulle man tveka på den punkten? Vad riskerar man genom att gå den vägen? Där är enligt min mening ingenting att riskera, därför att vi ha de givna uppgifterna. När vederbörande ha fått sin tilldelning av fodersäd per djur och ha fått

Ang. beräkningen av jordbrukarnas fodersädsleveranser till staten. (Forts.)
utsäde, ha de inte rätt att behålla mera. Resten är statens. Men med den metod som nu tillämpas bli ju jordbrukarna i vissa kommuner gynnade, medan man i andra kommuner pressar dem ända till det yttersta. Det är detta, som har väckt irritation och missnöje, och det är detta jag med interpellationen har avsett att få bort. Man kan plåstra med detta hur mycket man vill och rätta till det bit för bit, kommun för kommun. Man får ändå, herr statsråd, under nuvarande förhållanden aldrig bort missnöjet. Folk kommer att knorra så länge denna metod tillämpas.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 99, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.;

nr 100, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 101, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet;

nr 102, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 103, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer; samt

nr 113, angående understödjande av dispensärverksamhet.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 108, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 109, angående försäljning av vissa fastigheter, som disponeras av veterinärinrättningen i Skara; och

nr 111, angående anslag till rikets allmänna kartverk.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 84, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 93, angående ändrade bestämmelser rörande fridlysning av björn och lo.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 94, med förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning; och

nr 95, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 96, angående anslag till särskilda minskyddsanordningar inom den s. k. lejdtrafiken; och

nr 97, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 98, angående upplåtelse till statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt av vissa områden av kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms län.

Ang. beslutanderätten rörande församlingarnas ekonomiska angelägenheter.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående den borgerliga kommunens övertagande av beslutanderätten rörande församlingarnas ekonomiska angelägenheter.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 10, av herr *Lundberg* i Uppsala, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag om den borgerliga kommunens övertagande av beslutanderätten i vad anginge de kyrkliga församlingarnas ekonomiska frågor och utgifter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Källman* och *Karl August Johanson*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Nilsson* i Göteborg och *Spångberg*, som ansett, att utskottet i anledning av motionen bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter jämväl i vad de avsåge kyrkliga ändamål skulle kunna handläggas av den myndighet, som ägde besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter.

Herr **Källman**: Herr talman! Jag vill inte inbjuda till någon vidlyftig debatt i den föreliggande frågan. Det gäller ju inte kyrkan eller församlinglivet eller allt annat av större vikt, utan det är här endast en praktisk fråga, huruvida den borgerliga kommunens beslutande myndighet skall kunna få utöva beskattningsrätt även beträffande den kyrkliga kommunens ekonomiska angelägenheter. Emellertid bör denna fråga lösas i sammanhang med en rationell sammanslagning av kommunerna till lagom stora och bärkraftiga kommunala enheter för alla kommunens angelägenheter. Jag vill hoppas, att den frågan inte skall bromsas upp av det irrationella förslaget om s. k. socialvårdskommuner, som socialvårdskommittén har framlagt.

Jag vill nu bara göra några erinringar om vad som förekommit i detta ärendet tidigare och därtill lägga ett par reflexioner.

Det yrkande, som framställes av oss reservanter, är precis detsamma, som framställdes av 1919 års konstitutionsutskott i anledning av då i samma ämne väckta motioner. Det var nämligen dåvarande fängelsedirektören *Leander* i Karlskrona och lantbrukaren, sedermera landshövdingen *Jeppsson*, som motionerade 1919 på samma sätt som nu herr *Lundberg* i Uppsala har gjort.

De kritiserade den dualism, som ligger i att det i samma kommun skall finnas tvenne beslutande myndigheter, vilka oberoende av varandra äga befogenhet att bestämma om utgifter och uttaxering.

Genom 1909 års lag angående folkskoleväsendet i vissa städer hade ett steg tagits i rätt riktning, men därmed vore ej nog. Det måste anses innebära avsevärda fördelar att fortsätta på den inslagna vägen fram till att prövningen och beslutanderätten i fråga om utgifter även för kyrkliga ändamål lades i de borgerligt kommunala myndigheternas händer.

Många begångna missgrepp, vilka omnämnts av motionärerna, hade säkerligen kunnat undvikas om utgiftsförslag för städernas del beträffande kyrkliga ändamål blivit granskade av drätselkammaren och stadsfullmäktige.

Ang. beslutanderätten rörande församlingarnas ekonomiska angelägenheter.
(Forts.)

Sedan kommunalfullmäktigeinstitutionen blivit införd även för landskommunerna vore det gagneligt att också för dessa bereda möjlighet att enhetligt bestämma om kommunens utgifter. Vad då anfördes har full giltighet även 24 år senare.

1919 års konstitutionsutskott ansåg, att det i motionen framställda önskemålet vore förtjänt av tillmötesgående. Granskas närmare de utgifter, framhöll konstitutionsutskottet, vilka äro av kyrklig natur, synes uppenbart, att grundade skäl knappast kunna göras gällande mot att överföra beslutanderätten över vissa sådana utgifter till den borgerliga kommunen. Särskilt betonades, att t. ex. kyrkogården vore avsedd även för dem, vilka tillhörde främmande trossamfund eller utträtt ur statskyrkan.

Utskottet var icke berett att föreslå vilken gräns som skulle sättas mellan de kyrkliga utgifter, som böra överföras till den borgerliga kommunen. Detta borde undersökas genom Kungl. Maj:t.

I första kammaren avslogs utskottets förslag efter en kort debatt med 48 röster mot 29. I andra kammaren däremot bifölls förslaget med 111 röster mot 48. Därefter förekom frågan ånyo vid 1930 års riksdag genom en motion av herr Johan Nilsson i Malmö, vilken hade ungefär samma yrkande som herr Lundberg i Uppsala. Bland de många kompromisser, som förekommo i utskottet, försvann motionen.

Frågan har ånyo underställts riksdagens prövning genom den föreliggande motionen i andra kammaren nr 10.

Som nya skäl har åberopats bland annat den utveckling, som ägt rum genom reformen av 1930, då skolärendena i alla kommuner med fullmäktige lagts under den borgerliga kommunen, att deltagandet i kyrkofullmäktigeval är ytterst ringa samt att delad beskattningsrätt på tvenne beslutande organ är motsatsen till enhetlighet på detta viktiga område.

Men årets konstitutionsutskott avstyrker. Utskottet synes vilja fordra, att motionären skulle ha angivit huru han önskat den ifrågasatta uppdelningen. I så fall hade han ej behövt begära utredning utan helt enkelt föreslagit nödiga lagändringar. Givet är, att frågan icke är lätt löst, men vill man saken på grund av de starka skäl, som tala därför, skola uppenbarligen de blivande utredningsmännen kunna anvisa vägarna.

Utskottet hänvisar till riksdagens tvenne gånger under de senaste åren avlätna skrivelser med begäran om utredning av frågan om ändring av den kommande indelningen. Det finns anledning antaga, att en sådan utredning snart sättes i gång. Lämpligt vore att i sammanhang därmed den nu föreliggande frågan bleve omprövad. För reservanterna är detta ett tungt vägande skäl.

1919 var spörsmålet partipolitiskt betonat. Endast högern gick emot och segrade i första kammaren. Nu böra vi betrakta frågan helt ur praktiska kommunala synpunkter.

Härtill vill jag blott lägga, att utvecklingen gått i riktning mot centralisation av kommunalförvaltningen. Det är en rimlig begäran, att så också sker rörande beslutanderättens utövning.

Kammaren torde observera den betydande skillnad, som ligger i reservanternas förslag jämfört med motionens yrkande. Det gäller nu allenast, liksom konstitutionsutskottets majoritet föreslog 1919, att begära utredning huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter även i vad de avse kyrkliga ändamål må kunna handläggas av den borgerliga kommunens beslutande myndighet.

Herr talman, ehuru jag har föga förhoppning om att vare sig denna kammar- eller medkammaren skall bifalla det begränsade förslag, som reservanter-

Ang. beslutanderätten rörande församlingarnas ekonomiska angelägenheter.
(Forts.)
na framfört i sitt yrkande, så tillåter jag mig ändå att yrka bifall till reservationen.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Den föreliggande motionen går ut på att kyrkoförsamlingens ekonomiska angelägenheter i allmänhet skulle flyttas över till den borgerliga kommunen. Skall man då tänka sig en kyrklig församling kvarstående, som överhuvud taget inte har att syssla med ekonomiska angelägenheter, så får man ju säga, att det vore en mycket besynnerlig anordning. Man har därför att göra klart för sig, att motionärens yrkande innebär ett faktiskt förintande av den kommunala kyrkliga självstyrelsen.

Reservanterna i konstitutionsutskottet ha varit rädda för att gå så långt, och de ha velat göra yrkandet litet mera smakligt för kamrarna genom att bara begära en utredning om i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter skulle flyttas över. De tänka sig sålunda, att vi skulle taga fram den bekanta uppräknningen i församlingsstyrelselagen § 2, där det står vilka de kyrkliga angelägenheterna äro, och så skulle vi plocka undan en del saker. Nu vill jag för det första säga, att man genom att plocka undan en del saker från kyrkoförsamlingen inte ett spår tillgodoser motionens önskemål, ty det går ut på att man skulle slippa ifrån besväret med särskilda kyrkofullmäktigeval, och att man skulle undvika splittring i den kommunala förvaltningen. Men det åstadkommes ju inte genom att man flyttar över en liten del av ärendena. Sedan frågar jag: vilka ärenden är det man vill skola flyttas över? Herr Källman talade om en grupp, nämligen kyrkogårdarna. Ja, det är ju möjligt, att det finnes något praktiskt behov på denna punkt. Det har jag dock inte hört något om, och det har inte blivit upplyst inom utskottet. I varje fall var kyrkogårdarna det enda, som man kunde hitta på att påpeka, då saken var uppe 1919. Det var det enda man stannade inför, och det är så naturligt. Skola vi gå vidare och tänka på utgifterna för kyrkans underhåll och för prästerskapet, förvaltningen av boställena o. s. v., då kan man nog inte göra någon förnuftig uppdelning: låta somligt stanna kvar och somligt flyttas över. Alltså, herr Källman, det blir nog inte så förfärligt stor skillnad mellan motionens yrkande och reservanternas. Vi måste ha klart för oss, att skall det bli något allvar med en utredning, så kommer den att resultera — lika väl som motionärernas förslag — i ett söndersläende av församlingarna. Det är sålunda denna fråga, inför vilken kammaren ställes.

Nu vill jag säga, att det ju för det första vore något ganska uppseendeväckande, om kammaren ginge med härpå. Man har under senare år gjort varjehanda för att konsolidera församlingarnas självstyre. Senast i fjol antog riksdagen, på förslag av ett enhälligt konstitutionsutskott, en ny lagstiftning, som utsträcker kyrkofullmäktigesystemet till jag tror cirka 900 kommuner i riket. Lagen trädde i kraft för ett par månader sedan. Den har ännu inte tillämpats, men riksdagen skulle två månader efteråt vara färdig att stryka ett streck över det hela!

Vilka äro skälen för en sådan åtgärd? Ja, man har ju klagat över den bristande enhetlighet, som uppstår, om man har beskattning och anslagsfrågor på två skilda håll, och naturligtvis kan jag tänka mig, att olägenheter kunna uppstå. Men från skilda håll, där man har praktisk erfarenhet om dessa saker, upplyses det, att det går ganska bra. Man är i kontakt med varandra, så det hela reder upp sig ganska hyggligt, även om det i teorien kan se litet bekymmersamt ut.

Sedan anmärker man, att det egentligen inte blir något intresse för kyrkoförsamlingens angelägenheter. Det visar sig bl. a. i att folk inte kommer upp

Ang. beslutanderätten rörande församlingarnas ekonomiska angelägenheter.

(Forts.)

vid kyrkofullmäktigevalen. Ja, jag skulle vilja säga till dem, som möjligen ha haft tråkiga erfarenheter i avseende å möjligheten att föra fram sina väljare till de valurnorna: Tag inte det så hårt! Ty för det första äro kyrkofullmäktigevalen något jämförelsevis nytt i större delen av riket. Så småningom vänjer sig folk vid att förstå, att även de valen äro av betydelse. Men framförallt vill jag säga, att vi inte få glömma bort det utomordentliga intresse för kyrkoförsamlingens angelägenheter, som finnes inom vida lager av vårt folk, även om det inte tar sig uttryck i så vackra röstsiffror.

För dessa oväsentliga olägenheter skulle man då taga detta stora steg, som motionärerna föreslå. Det är ett stort steg. Jag vet inte om man tänkt sig in i alla de tilltrasslade problem, som man råkar in i, om man på det här viset skall göra slut med en hel grupp av kommunala bildningar.

Varje praktisk kommunalman inser ju, hur kinkigt det blir t. ex. i alla de fall, där borgerligt kommunal och kyrkligt kommunal indelning inte sammanfaller. Hur skola vi göra med pastoraten? Det är det egendomliga med motionen, att motionären resonerar om kyrkliga samfälligheter, men att vi ha en betydande pastoratsförvaltning, en självstyrelse inom pastoraten riket runt, det har han tydligen inte tänkt på. Men där ha vi mycket kinkiga problem att lösa. Det blir ju nödvändigt att skapa nya organ för pastoratsförvaltningen. Och hur skola vi göra t. ex. i Stockholm? Är det meningen, att vi skola avskaffa hela den organisation, som vi ordnade upp i fjol för Stockholms kyrkligt kommunala självstyrelse?

Naturligtvis äro ju icke de här praktiska skälen avgörande, utan avgörande äro de principiella. Den svenska folkkyrkan har av ålder haft sin egenart och sin styrka, jämfört även med förhållandena i främmande länder däri, att den har vilat på den fasta grundvalen av kyrkofolkets självstyrelse i församlingarna. I vår tid, då vi ha lärt oss att sätta värde på de folkliga krafterna inom statslivet, böra vi verkligen tänka efter, huruvida vi vilja uppoffra denna grund.

Och jag vill här tillägga ett ord till dem, som till äventyrs inte egentligen ha något varmare intresse för just den kyrkligt kommunala självstyrelsen som sådan. Den sak, som vi ha uppe i dag, står i ett större sammanhang. Vi veta alla, att om ett eller annat år kan den stora frågan om en fullkomlig omorganisation av vår kommunala självstyrelse komma upp i den riktningen, nämligen, att våra kommuner över lag slås ihop till större enheter. Frågan i dag skall ses i sammanhang med det framtidsperspektivet. Till dem, som äro intresserade av en sådan sammanslagning i stor skala av kommunerna, skulle jag vilja säga: akta er för att gå med på det här uppslaget, ty om till den borgerliga kommunen lagts även de kyrkliga angelägenheterna, värden om varje särskild kyrka och vad därtill hörer, då ha vi skapat en extra svårighet när det gäller att sedan slopa dessa kommuner, vordna även kyrkliga, slopa dem och slå ihop dem till större enheter.

Jag vill också säga ett ord till dem, som äro rädda för tanken på en sammanslagning, rädda därför att de inte äro beredda att uppge de stora samhälleliga värden, som ligga i medborgarnas sedan århundraden rotfasta vana att samarbeta just i de historiskt framvuxna kretsar, som våra socknar äro. Jag vill säga till dem: låt oss behålla våra församlingar. Det kan till äventyrs vara en riktig väg att gå, i fall vi skola genomföra en utvidgning av de borgerliga kommunerna, att vi då låta den kyrkliga församlingen stå kvar, så att alltså den medborgerliga samarbetsanda, som av ålder har funnits i socknarna, i varje fall får leva kvar i den kyrkliga församlingen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. beslutanderätten rörande församlingarnas ekonomiska angelägenheter.
(Forts.)

Herr Gustavson: Herr talman! När man kräver ändring i något förhållande, så brukar man kunna peka på rådande missförhållanden, att det ej skötes som önskvärt vore. I detta fall kan jag ej underlåta att peka på den mycket klena motivering, som motionären i denna fråga rör sig med. Herr Källman talar om motionärerna. Jag talar bara om motionären, ty det är en enda, nämligen herr Lundberg i Uppsala, som är motionär. Sedan är det några andra, som ha instämt i motionens syfte. Emellertid: motionären har inte något annat att peka på än att det i det sista, alltså förra årets, kyrkofullmäktigeval var ett så klenat deltagande. Han påstår i motionen, att »deltagandet i dessa val har varit mycket dåligt, och det ringa intresse, som kommit till synes, kan lätt inbjuda till s. k. valkupper, varför valen bli slumpartade i allra högsta grad. I en del församlingar har antalet i valet deltagande icke ens uppgått till det antal av fullmäktige, som valen avsågo». Ja, om det på ett eller annat ställe, som kanske ligger herr Lundberg nära, förefunnits så ringa intresse för kyrkliga angelägenheter, att man ej gått och röstat: vem kan hjälpa det? Det säger väl dock ingenting om att de valda, antingen det nu var 15 eller ett större antal kyrkofullmäktige, varit olämpliga för sina uppdrag, därför att de hade så liten valmanskår bakom sig!

Vidare säger motionären, att denna överföring till den borgerliga kommunen skulle vara en förmån, ty vid kommunalfullmäktigevalen är det livligare intresse, och så heter det: »Vid nominering av kandidater till dessa val nedlägges stor omsorg på att få fram kunniga och lämpliga kandidater.» Ja, precis som om det inte skulle nedläggas lika stor omsorg på att få fram lämpliga kandidater, när det gäller val av kyrkofullmäktige! Denna insinuation vill jag ha tillbakavisad och nedlagd en protest emot. Det är alldeles säkert, att det visas stor omsorg och nedlägges mycket arbete för att få fram lämpliga kandidater även vid dessa val. Vi få väl ändå inte bortse från att frågor, som röra kyrkan och de kyrkliga angelägenheterna i en församling, böra handhavas av sådana personer, som äro intresserade just av dessa frågor. Hur skulle det annars te sig? Det begäres inte någon ändring i organisationerna, varken i den kyrkliga eller den borgerliga församlingen, utan vi skola alltjämt ha kvar dessa institutioner. Vi ha ju, för att hålla oss till landsorten, kyrkoråd och kommunalnämnd. Kyrkorådet skall, innan ett ärende företages till avgörande, lämnas tillfälle att yttra sig över samtliga förslag, åtminstone om det är fråga om utgifter. Likaså skall, när det gäller den borgerliga kommunen, kommunalnämnden lämnas tillfälle att yttra sig över frågor, som röra denna del av kommunen. Båda dessa institutioner föreslår man inte någon ändring i. De skulle alltså finnas kvar. Jag skall ta ett exempel. Det beslutas i en församling att införa värmeledning i en kyrka. Detta tillstyrkes av kyrkorådet. Men så skall beslut fattas av kommunalfullmäktige. Enligt det här förslaget skall kommunalnämnden också yttra sig över detta. Då kunna vi tänka oss, att kommunalnämnden avstyrker, precis tvärtemot kyrkorådet, som har tillstyrkt. Ja, vilken vägledning har då den beslutande myndigheten av dessa förberedande myndigheters yttranden? Det var ett exempel, som jag drog fram, på hur det kan komma att ställa sig. Jag kan inte förstå, att det på något sätt har påvisats, att den nuvarande ordningen medfört några olägenheter, annat än att det är ringa deltagande i valen. Ni kunna vara alldeles säkra om att om de valda personerna, i detta fall kyrkofullmäktige, skulle missköta sig och inte fylla sitt uppdrag, då skulle detta ringa deltagande inte komma att upprepas fyra år därefter. Vår vakna och pigga befolkning komme alldeles säkert att reagera och mangrant göra sig gällande vid valurnorna. Den saken torde vara fullkomligt klar. En annan orsak till

Ang. beslutanderätten rörande församlingarnas ekonomiska angelägenheter.
(Forts.)

det ringa valdeltagandet i kyrkofullmäktigevalen är, att det på många ställen förekommer gemensamma listor. Samtliga partier ena sig om att sätta upp en gemensam lista och avskryva de politiska striderna vid detta val. Och om det bara finnes en lista, behöva ju inte så förfärligt många gå fram för att rösta. Även detta gör alltså, att siffrorna på det ringa valdeltagandet i många fall äro fullkomligt missvisande, och de säga absolut ingenting om att de kandidater, som med stor omtanke äro placerade och nominerade, inte äro lämpliga personer. De bli inte sämre, om de i stället för att ha bakom sig 80—90 procent av de röstberättigade skulle bara ha en 10—15 procent bakom sig.

Jag anser inte, att några som helst bärande skäl ha kunnat förebringas vare sig av motionären eller av reservanterna för att göra en ändring härvid, och jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som förut blivit framställt om bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde friherre *Lagerfelt* och herr *Andersson, Albert*.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Det är riktigt, som herr Källman anförde, att även jag haft vissa intressen på det område, som här diskuteras. Jag förde fram saken första gången, tror jag, 1918 eller 1919 i andra kammaren och sedermera i en motion. Och jag föranledes till att yttra mig här i dag just av det skälet, att man efterlyser motiv för den ändring, som nu är föreslagen. Jag vill inte gå in på motionärens område i det avseendet, men jag hade som motiv bl. a., att det fanns två organ, som beskattade en kommuns medlemmar, och det tyckte jag var någonting olämpligt med hänsyn till kommunens ekonomiska ställning och förmåga att bära dessa skatter.

Jag kan ju inte förneka, att man sedermera har förändrat det läget ganska avsevärt. På den tiden, då jag förde fram denna fråga, hade man de allmänna kyrkostämmorna. Det var församlingar, som bestodo av olika människor, olika grupper och olika majoriteter, sammanrafsade med hänsyn till ett visst givet tillfälle. Jag tyckte, att beskattningen då inte vilade på fast grund, och därför ansåg jag det vara nödvändigt, att man fick fram organ, som inom den borgerliga och den kyrkliga kommunen förberedde ärendena, alltså ett förvaltningsråd och en drätselkammare, som förberedde ärendena och genom ett beredningsutskott skickade dem fram till stadsfullmäktige. Jag utgick nämligen från att man inte skulle ha mer än en fullmäktige-grupp i samhället som en högsta myndighet.

Sedermera har ju en viss ändring till det bättre inträffat. Man har tillskapat kyrkofullmäktige, och jag vill visst inte kritisera och säga, att de ha ett mindre intresse kring sig än stadsfullmäktige. Men även om det blivit en förbättring, så kvarstår i alla fall, att kommunens medlemmar beskattas av två organ inom samma område. Jag tror, att bara den omständigheten i alla fall skulle kunna motivera att man försökte pröva och utreda frågan en gång för att se hur långt man kunde komma i fråga om ytterligare förbättringar, ty att det är vissa brister även nu, torde vara alldeles uppenbart. Därför tycker jag, att utskottet inte skulle dragit sig för att tillstyrka en utredning, varigenom man kanske kunde få fram några uppslag till önskvärda reformer på detta område.

Då man nu inte har gjort ett sådant yrkande och reservanterna inte ha utsikt att få majoritet för sitt ställningstagande, så är det väl ingenting annat att göra än att för tillfället låta det bero, men jag skulle inte anse det vara olämpligt, om man en gång gjorde en undersökning om hur man i någon mån skulle kunna förbättra de förhållanden, som nu råda.

Ang. beslutanderätten rörande församlingarnas ekonomiska angelägenheter.
(Forts.)

Oaktat utsikterna inte äro stora, ber jag att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 104, angående anslag till om- och tillbyggnad av länsresidenset i Växjö;
- nr 105, angående anslag till posthusbyggnad i Växjö;
- nr 106, angående anslag till lantmäterikontorsbyggnad i Örebro; samt
- nr 107, angående förvärv av vattenrätt i Skärhällsforsen i Indalsälven.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om ändring av gällande bestämmelser om rätt till deltagande i val av kommunala revisorer m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om åtgärder till valhemlighetens skyddande.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner angående vidtagande av åtgärder till skyddande av valhemligheten vid allmänna val.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 98 i första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Heiding* och nr 152 i andra kammaren av herrar *Thorell* och *Birke* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana bestämmelser beträffande vid allmänna val brukade valsedlar, att valhemligheten därigenom bleve fullständigt skyddad.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Holmström*, *Bondeson*, *Thorell* och *Nolin*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka förevarande motioner.

Herr **Holmström**: Herr talman! Motionärerna framhålla i den föreliggande motionen, att de politiska partierna vid val kunna tillhandahålla valsedlar, som äro så stora, att de måste vikas flera gånger för att gå in i valkuverten. Följden blir att man inte bara kan känna, utan rent av tydligt se på valkuverten, om de innehålla en sådan valsedel eller icke. Därmed är valhemligheten inte tryggad. Det måste emellertid, som motionärerna framhålla, vara angeläget för demokratin att ha en garanterad valhemlighet. Därför borde det vara naturligt, att man utreder huruvida man inte skulle kunna få en förbättring i detta hänseende.

En sådan utredning behöver säkerligen varken bli omfattande eller kostsam. Jag föreställer mig att saken helt enkelt skulle kunna ordnas på det sättet, att någon i departementet inbjuder ombudsmännen för de politiska partiernas riksorganisationer här i Stockholm till en konferens. Dessa personer skulle utan vidare kunna lösa frågan.

Om åtgärder till valhemlighetens skyddande. (Forts.)

Jag ber med dessa ord, herr talman, att i överensstämmelse med reservanternas förslag få yrka bifall till motionen.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Utöver vad utskottsreservanten här nämnt skulle jag något utförligare vilja bemöta vad utskottets majoritet anför. Jag skall börja med vad som skrivits i slutet av utskottets utlåtande, där det heter att »några bärande skäl för ett förändrat ståndpunktstagande från riksdagens sida icke anförts i motionerna eller i övrigt äro för handen». Jag har tagit med mig en del bärande skäl, rent bokstavligt taget, eftersom utskottet tycks tvivla på de uppgifter motionärerna lämnat. Jag har alltså här i min hand några valsedlar från de senaste valen i höstas i min valkrets. Det var tre partier som gingo fram med särskilda listor inom Södra Møre landstingsvalkrets, högern, bondeförbundet och arbetarpartiet. Det visar sig att man kan få in högersedeln i ett valkuvert genom att vika den endast en gång. De två andra sedlarna äro större, och det finns ingen möjlighet att efter endast en vikning få in dem i valkuvertet. Arbetarpartiets valsedlar äro bara några millimeter för stora, men för att få in dem i kuvertet måste man i alla fall vika dem två gånger, antingen uppe i ena kanten eller också en gång till på mitten. Detsamma är förhållandet med bondeförbundets sedel, som är den största och som väljarna väl antagligen vikt på mitten.

Det är nu ett faktum, mina herrar, att valnämndens ordförande, som tar emot kuverten i sina händer och lägger ned dem i urnan, med hundra procentig säkerhet kan avgöra om sedeln är vikt två gånger eller om den bara är vikt en gång. Han kan alltså i detta speciella fall med höggradig säkerhet säga, om kuvertet innehåller en högersedel eller icke. Innehåller kuvertet icke en högersedel kunde det däremot vara osäkert om valsedeln härrörde från bondeförbundet eller från arbetarpartiet. Men redan det är en otillåtligt stor upplysning att kunna avgöra, om ett visst av de deltagande partiernas valsedlar ligger i valkuverten eller icke. Och när nu envar vet om detta förhållande, har det under rätt många val faktiskt förekommit att personer, som haft ett särskilt intresse av valet, ställt sig i vallokalen under hela den tid valförrättningen pågått och lärt sig — jag har kunnat göra det själv — att med ögonen avgöra vad ett valkuvert innehåller för sedel. Ett kuvert som innehåller en två gånger vikt sedel är ju betydligt mera kupigt än ett med en sedel som är vikt endast en gång.

I en sådan valkrets är sålunda valhemligheten i själva verket ytterst obetydlig. Det är för resten ganska skojigt — om jag får lov att använda ett sådant uttryck i detta sammanhang — att kunna göra de mest förvånansvärda upptäckter om de röstandes politiska hemvist, som man ibland inte alls skulle ha kunnat gissa sig till. Det nöjet kan emellertid inte få vara tillräcklig anledning för att detta oskick skall få fortfara.

Jag har nu tagit exempel från min egen valkrets, men jag vet att i hela södra Kalmar län är förhållandet detsamma när det gäller valsedlarna. Vid kommunalfullmäktigevalen i min egen hemsöcken var förhållandet detsamma, endast med den skillnaden att två av partiernas valsedlar inte voro större än att de behövde vikas mer än en gång, under det att det tredje partiet, på vars lista också suppleanterna voro upptagna, hade en valsedel som blev en hel bunt papper i valkuvertet. Det var i detta fall ändå lättare att se olikheten mellan valkuverten. Här finnas dessa sedlar till beskådande. Nära nog så många val tillbaka som jag minns har det förekommit att valsedlarna varit olika stora.

När nu detta är ett faktum och det uppenbarligen måste anses vara till mycket stor nackdel i en valkrets, där det förekommer, tror jag att det är

Om åtgärder till valhemlighetens skyddande. (Forts.)

ganska många som tycka att det är ett alltför svagt argument att endast förklara, att man ingenting kan göra. Att saken varit aktuell länge framgår av utskottsutlåtandet, som omtalar att motioner i denna fråga varit uppe till behandling två gånger tidigare, dels 1927 och dels 1934. Utskottet åberopar i dag inte andra skäl än dem som åberopats av konstitutionsutskottet tidigare. År 1927 anfördes det skälet, att nya kassationsbestämmelser av ganska ömtålig natur skulle bli nödvändiga. Jag har funderat på vad det skulle kunna föreligga för svårigheter i detta avseende. För partierna, som trycka valsedlar och sprida dem, är det naturligen inte alls någon svårighet att följa de bestämmelser som utfärdas. Alltså kunna alla partivalosedlar, eller i realiteten så gott som samtliga sedlar som avges vid våra val, inte bli kasserade av denna anledning. Den risken skulle då någon enstaka röstberättigad löpa, som inte vill ha någon alls av dessa sedlar utan som tar en papperslapp och skriver en egen sedel. Vad är det som hindrar att även denna blir av det påbjudna formatet? Redan som det nu är finnas ju alltid blanka sedlar framlagda i vallokalerna, och dessutom kunde där sättas upp anslag om att alla sedlar skola ha ett visst format. Jag tror sålunda att det knappast skulle behöva bli några sedlar alls kasserade av denna orsak. Och mig veterligen har det åtminstone i mitt valdistrikt aldrig förekommit några andra sedlar än dem som partierna distribuerat. Det har kunnat finnas strykningar på dem, men det har inte funnits några handskrivna sedlar. Och även om sådana kunna förekomma här och var äro de ytterst fåtaliga och kunna mycket lätt skrivas på papper av det riktiga formatet, om sådana papper finnas tillgängliga och det finns anslag om saken i vallokalerna. Jag kan därför inte förstå det skäl som utskottet härvidlag anført.

År 1934 anfördes ett annat skäl. Då hade framlagts ett bestämt förslag om ett format på 11 × 18 centimeter, och utskottet uttalade som stöd för sitt avstyrkande, att det föreslagna formatet var avsevärt för litet för val till kommundfullmäktigeförsamlingar. Detta ha motionärerna av i år beaktat, och vi ha särskilt uttalat i motionen, att vi anse det nödvändigt med ett visst format för sedlarna vid fullmäktigeval och ett annat för riksdags- och landstingsmannaval. Detta kan inte heller vara någon svår sak att lösa. Överhuvud taget, herr talman, finns det ofantligt många saker som äro vida svårare att lösa än denna, men som ändå blivit lösta, till och med ganska bra.

Jag kan inte förstå annat än att vi här ha ett utslag av den naturlag, kan man nästan säga, som inom riksdagsutskotten föranleder att alla motioner skola avslås, hur bra de än äro. Den lagen verkar alldeles för konsekvent.

Vad jag här föreslagit är ju ingenting som jag personligen har vare sig nytta eller skada av i min verksamhet. Men här föreligger en oriktighet, som är en fläck på hela vårt demokratiska system, ty valhemligheten är dock en ytterst viktig och nödvändig sak. Jag kan ju faktiskt stå här och bevisa, att den inte existerar. Jag anser att det är felaktigt att ett sådant utskott som konstitutionsutskottet inte har någon känsla för att valhemligheten verkligen har någon betydelse. De tekniska besvärligheter, som skulle kunna finnas när det gäller denna sak, äro otvivelaktigt så små att de icke kunna få utgöra anledning till att icke vidtaga någon ändring.

Emellertid har konstitutionsutskottet år 1934 uttalat, och till detta hänvisar även årets utskott, att det borde »ligga i partiorganisationernas eget intresse att tillse, att de valsedlar, som de tillhandahölle de röstande, icke sinsemellan företedde väsentliga olikheter vid ett och samma valtillfälle». Det kan ju sägas. Men när det går decennium efter decennium och detta samarbete inte blir av, så är det knappast verklighetsbetonat att säga, att saken borde ligga i deras eget intresse. Det kan hända att det gör det ur vissa synpunk-

Om åtgärder till valhemlighetens skyddande. (Forts.)

ter, men det finns också andra synpunkter som kunna spela in. Det vore säkerligen bättre om länsstyrelserna i varje län finge utfärda bestämmelser om valsedlarnas storlek. För hela riket ginge det ju också an att låta vederbörande partiorganisationer under länsstyrelsens eller socialdepartementets överinseende överlägga om saken och komma till en överenskommelse, vilken sedan kunde stadfästas av vederbörande myndighet. Det vore sannerligen ingen svår sak att få detta system att fungera ganska väl. Nu har det till och med varit så i vår valkrets, Södra Möre, att en del valsedlar varit så hemliga allt intill sista dagen, att man inte fått reda på vad som stått på dem och ännu mindre sedlarnas format. En av de sedlar jag här visade upp hade gemensam kartellbeteckning med kommunisterna. Det kan vara även sådana saker som göra att det inte är så lätt att utan lagstadgade bestämmelser komma fram till enhetlighet i fråga om valsedlarnas utseende.

Herr talman! Jag tycker att de skäl vi i motionen framfört och som jag här i dag ytterligare utvecklat måste anses ha en sådan tyngd, att kammaren borde kunna våga sig på att gå emot vad konstitutionsutskottet här hemställt. Vi ha inte begärt något viss format, utan vi begära att Kungl. Maj:t skall utfärda bestämmelser, som på lämpligaste sätt lösa denna fråga. Svårare uppdrag har Kungl. Maj:t fått av riksdagen.

Jag tycker därför att jag bör fullfölja min motion och här yrka bifall till densamma, vilket innebär att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana bestämmelser beträffande vid allmänna val brukade valsedlar att hemligheten därigenom blir fullständigt skyddad. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna motion, vilket är detsamma som bifall till reservationen.

Herr **Karlsson, Gottfrid**: Herr talman! Vi ha tidigare i vad det gällt de kommunala valen här i landet haft bestämmelser rörande valsedlarnas storlek och utseende, nämligen under åren 1913—1918. Det var då motiverat av den under dessa år gällande graderade röstskalan, då det på valkuverten måste finnas en öppning, ett s. k. fönster, där valförrättaren antecknade röstvärdet på den i kuvertet befintliga valsedeln. Då vid 1918 års riksdag den graderade röstskalan upphävdes, borttogs också bestämmelsen om röstsedlarnas storlek; den skulle enligt de då gällande bestämmelserna vara 17×10 centimeter. Medan bestämmelsen om valsedlarnas utseende fanns kvar måste det ovillkorligen samtidigt finnas vissa kassationsbestämmelser — om valsedeln inte höll det format, som i lagen var föreskrivet, måste den naturligen kasseras. Det förekom under denna tid åtskilliga fall, då valsedlar voro föremål för kassation. Så snart den graderade röstskalan borttogs vid 1918 års riksdag och man inte längre hade detta motiv för bibehållande av bestämmelserna om sedelns storlek, gjordes bestämmelserna rörande kommunalvalen likalydande med bestämmelserna för andrakammarvalen, och man tog alltså bort föreskriften om valsedlarnas storlek och utseende i övrigt.

Herr Holmström har som talesman för reservanterna nyss framhållit, att det inte behöver bli någon kostsam utredning utan att saken kan ordnas mycket enkelt i departementet. Vi ha i konstitutionsutskottet överhuvud taget inte sysslat med frågan om hur utförliga och besvärliga utredningar som skulle behövas för att ordna denna sak på sätt som motionärerna och reservanterna önska. Utskottets majoritet har ansett att man överhuvud taget icke behöver vidtaga någon utredning på förevarande område.

Herr **Mannerskantz**, motionären, har vänt sig emot att vi hänvisat till vad utskottet skrev vid 1934 års riksdag om att det borde »ligga i de olika partiorganisationernas eget intresse att tillse, att de valsedlar, som de tillhanda-

Om åtgärder till valhemlighetens skyddande. (Forts.)

hölle de röstande, icke sinsemellan företedde väsentliga olikheter vid ett och samma tillfälle». Herr Mannerskantz undrade vad det hjälper att skriva på det sättet, då det går decennium efter decennium utan att resultatet blir något annat än de mycket olika storlekarna på valsedlarna, som herr Mannerskantz här talat om. Och, tillade herr Mannerskantz, i Södra Møre var det till och med så hemligt med valsedlarna, att man inte fick reda på vad de innehölle förrän samma dag valet skulle äga rum. Jag vill fråga: har herr Mannerskantz själv tagit initiativ till en överenskommelse med de övriga partierna där nere i hans valkrets? Om så inte är fallet borde väl herr Mannerskantz försöka det först för att undersöka, om det verkligen inte finns någon möjlighet att åstadkomma en överenskommelse om valsedlarnas storlek. Den omständigheten att det i herr Mannerskantz' hemort fanns ett parti, som så starkt hemlighöll valsedelns utseende i fråga om vad som stod på valsedeln, utesluter ju inte att man i förväg kunnat komma överens om hur *stor* valsedeln skulle vara. Man kan inte gärna ha valsedeln tryckt och färdig då man träffar en överenskommelse med mot-sidan om valsedelns storlek.

Enligt utskottets förmenande har det inte framburits bärande skäl för en ändring, och det understryker jag, även om herr Mannerskantz nu har försett sig med olika valsedelstyper, som han här visat upp, där ett partis sedlar endast behövde vikas en gång för att få rum i valkuvertet, medan däremot de andra partiernas valsedlar voro så stora att man inte kunde få in dem i valkuverten utan att vika dem två gånger. Jag har nog vid något tillfälle, fastän det nu är rätt många år sedan, i min hemtrakt varit med om att ett av de i valet deltagande partierna haft en valsedel, som var så stor att det var ogörligt att få i den i ett valkuvert utan att det genast kunde konstateras, vilken sedel som använts vid tillfället i fråga. Men det var som sagt rätt många år sedan någonting sådant förekom. Sedan dess ha hemma i mitt valdistrikt valsedlarna från samtliga partier varit sådana, att man kunnat få in dem i valkuverten efter att ha vikt dem endast en gång.

Olägenheter måste följa av att man till punkt och pricka skall iakttaga de kassationsbestämmelser, som helt enkelt äro nödvändiga, om man skall införa ett stadgande om att valsedlarna skola ha ett visst utseende. Och dessa olägenheter tror jag, herr talman, komma att bli större än de olägenheter, som till äventyrs kunna föranledas av att en valnämndsordförande redan då han tar emot kuvertet tror sig kunna avgöra, att vederbörande har röstat med det ena eller det andra av de i valet deltagande partierna.

Det nämndes under diskussionen i konstitutionsutskottet om denna fråga ifrån något håll, att man när valet var slut redan före sammanräkningen kunde med rätt stor noggrannhet konstatera, hur många röster det ena eller andra partiet hade fått. Talesmännen för denna uppfattning hörde emellertid hemma i icke alltför stora valdistrikt, och den kännedom, som de trodde sig på detta sätt kunna få om valresultatet, bottnade utan tvivel i den omständigheten att de redan i förväg med ganska stor sannolikhet kunde förutsäga, hur den ene eller andre valmannen hade röstat. Det är nämligen, herr Mannerskantz, på det sättet, att man i de mindre kommunerna känner varandra rätt väl och i mycket stor utsträckning vet, hur vederbörande kommer att lägga sin röst vid det pågående valet. Att man redan på förhand tror sig kunna avgöra, hur en person röstat, behöver således icke bero på att valkuvertet kanske varit något tyngre, ty redan den omständigheten att man känner de röstande betyder en hel del, om man vill sitta och göra beräkningar över hur valet har utfallit.

Herr talman! Även om vi i konstitutionsutskottet inte hylla den naturlag, som herr Mannerskantz här talade om, nämligen att alla motioner skola avslås, vilket jag bestrider, ty jag har åtminstone för min del varit med vid åtskilliga

Om åtgärder till valhemlighetens skyddande. (Forts.)

tillfällen då vi i konstitutionsutskottet tillstyrkt motioner, tror jag dock, att vi ha goda skäl för den ståndpunkt, som utskottet har kommit till. Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till konstitutionsutskottets utlåtande.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Om den ärade representanten för utskottet hade inskränkt sig till de rent konstitutionella betänkligheterna, hade hans ställning enligt mitt förmenande varit starkare. När han emellertid försöker att bevisa, att det som jag beskrev icke skulle utgöra ett avslöjande av valhemligheten, är han alldeles säkert på fel väg. Man kan diskutera, huruvida det är mer eller mindre stora svårigheter att utfärda kassationsbestämmelser, men det går icke att bestrida det faktum, att ett kuvert, i vilket det ligger en dubbelvikt valsedel, absolut säkert kan fastställas i förhållande till ett kuvert, som innehåller en valsedel, som är vikt endast en gång. När utskottets representant här säger, att detta icke har så stor betydelse, utan att det förhållande, som jag anförde, snarare beror på att man ute i kommunerna känner dem som rösta, påpekade jag ju själv, att man faktiskt blir i stånd att göra de märkligaste upptäckter, som man inte skulle ha kunnat vänta eller gissa sig till. Detta är absolut ett faktum, och det är fel, vad herr Gottfrid Karlsson säger på denna punkt.

Sedan frågade utskottets ärade representant, om jag hade gjort något försök att få lika format på valsedlarna i min hemort. Nej, det har jag inte gjort — om jag påstod det, skulle jag inte tala sanning. Men jag kan inte förstå ett sådant uttalande från en ledamot, som skall vakta vår konstitution, ty det är väl inte riktigt, att någonting så viktigt som valhemligheten skall vara beroende av privata initiativ ute i bygderna. Det bör väl ändå finnas säkerhet för att valhemligheten skyddas, och denna säkerhet är inte svår att skapa genom bestämmelser. Inför man blott de nödvändiga bestämmelserna, blir också valhemligheten tryggad. Jag är inte säker på att det alltid går att på enskilt initiativ få överenskommelser om lika format. Det kan tänkas, att det finns de, som vilja ha olika format just för att kunna utöva kontroll, och det är den värsta sortens brytande av valhemligheten. Herr Gottfrid Karlsson skakar på huvudet, men jag kan mycket väl tänka mig att det kan finnas sådana intressen, och det är i varje fall inte uteslutet teoretiskt sett. När praktiken visat, att det på så många håll inte gått att få till stånd den nödvändiga enhetligheten, tycker jag, att man knappast kan stå till svars med att låta det vara som det är, i all synnerhet om man representerar det intresse, som konstitutionsutskottet brukar vara ytterst angeläget om att vakta och vårda. Det förefaller mig faktiskt, som om jag stode här och talade mer för konstitutionsutskottets intressen än tvärtom, när det gäller denna fråga.

Herr Linderot: Herr talman! Då herr Mannerskantz gör sig till tolk för de ledamöter av riksdagen, som vid inlämnandet av motioner bli förtryckta av utskotten, kände jag omedelbart så starka sympatier för hans uttalande, att jag inte kunde underlåta att begära ordet för en liten kommentar till den fråga, som här diskuteras.

Till svar på herr Mannerskantz' anmärkning i fråga om utskottens sätt att alltid avstyrka föreliggande motioner framhöll herr Gottfrid Karlsson, att konstitutionsutskottet ju också ibland tillstyrker motioner. Det kan väl vara sant, men såvitt jag förstår, sker detta väl i regel endast då det inte är några bra och riktiga motioner, utan motsatsen.

Jag begärde emellertid ordet inte endast för denna lilla polemik mot utskottet utan naturligtvis även för att säga ett par ord i själva sakfrågan. Det är ju, herr talman, dock otvivelaktigt så, att herr Mannerskantz här har förebragt

Om åtgärder till valhemlighetens skyddande. (Forts.)

absolut hållbara skäl för sin uppfattning att valhemligheten under nuvarande förhållanden icke är tryggad. I likhet med herr Mannerskantz måste jag säga, att det är underligt, att konstitutionsutskottets talesman vill överlåta till det enskilda initiativet att sörja för något så viktigt som valhemlighetens skyddande. Detta kan väl ändå inte vara en hållbar motivering från utskottets sida, och jag kan inte hjälpa att jag känner mig uppfordrad att säga ett par ord till förmån för herr Mannerskantz' mening. Det kan nämligen medföra ytterst vådliga konsekvenser vid ett valtillfälle, om en valnämndsordförande faktiskt endast genom att han tar i valkuverten kan konstatera, med vilket parti en väljare röstar eller i varje fall icke röstar. Då så uppenbara skäl framförts för att valhemligheten med nuvarande bestämmelser icke är skyddad, borde konstitutionsutskottet ha anfört andra motiv för avslag på motionen än vad herr Gottfrid Karlsson här kom med, ty de äro icke hållbara, vilket däremot motionärens ståndpunkt är.

Jag ansluter mig, herr talman, till herr Mannerskantz' yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 41.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatens sjätte huvudtitel, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7 och 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28 och 29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 50,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *R. Helgesson* m. fl. (I: 58) och den andra inom andra kammaren av herr *O. Nilsson* i Göteborg m. fl. (II: 64), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t föreslå inrättandet från och med den 1 juli 1944 av en statens trafiksäkerhetsinspektion med uppgift att utöva den centrala ledningen och kontrollen över trafiksäkerheten på gator och vägar inom riket i den del, som omfattade upplysning och undervisning.

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten anfört:

»Utskottet tillstyrker departementschefens förslag om ett anslag till förevarande förening med 50,000 kronor eller samma belopp, som anvisats för innevarande budgetår.

Vad angår de i ämnet väckta motionerna har, såsom av motionärerna framhålls, nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande i skrivelse den 8 december 1942 hos Kungl. Maj:t föreslagit inrättande av en statens trafiksäkerhetsinspektion, som skulle övertaga föreningens personal jämte arbetsuppgifter. Enligt vad utskottet inhämtat har såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som statskontoret i utlåtanden över förslaget intagit en avvisande ståndpunkt till detsamma. Under erinran att frågan således för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, får utskottet avstyrka motionerna.

Utskottet hemställer,

a) att riksdagen må till Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 50,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) att motionerna I: 58 och II: 64 ej må av riksdagen bifallas.»

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande punkt skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

Herr **Löfgren**: Herr talman! Då jag undertecknat en motion, som avser att inrätta en statens trafiksäkerhetsinspektion, tar jag mig friheten att yttra några ord.

När utskottet avstyrkt den föreliggande motionen, har detta, såsom också framgår av utskottets utlåtande, skett på den grund, att frågan om en statens trafiksäkerhetsinspektion är under prövning av Kungl. Maj:t. Under sådana förhållanden och då det icke föreligger någon reservation till förmån för bifall till de väckta motionerna, är det uppenbarligen icke möjligt att nu här i kammaren få motionerna bifallna. Jag skall därför icke heller framställa något yrkande därom, men jag vill i detta sammanhang uttala den förhoppningen och fasta förvisningen, att prövningen av frågan om inrättande av en statens trafiksäkerhetsinspektion skall leda till ett snabbt och framför allt positivt resultat. Denna fråga är nämligen enligt mitt förmenande så betydelsefull och förtjänt av sådan uppmärksamhet från statsmakternas sida, att det sannligen icke är tillfyllest med att i fortsättningen som hitintills genom ett begränsat anslag överlåta åt en förening att utöva ledningen och kontrollen av trafiksäkerheten på våra gator och vägar.

Av vår motion framgår, hurusom under en tjuguårsperiod cirka 5,500 personer ha dödats till följd av motortrafiken och hurusom årligen 16,000 à 17,000

Om invrättande av en statens trafiksäkerhetsinspektion. (Forts.)

skadade personer införas till landets sjukvårdsinrättningar på grund av trafikolyckor. Till detta komma ju också de rent materiella skador, som uppstå, och de minskade inkomster, som tyvärr oftast bli en följd av trafikolyckorna. Trafikolyckorna fortsätta att öka trots den bedrivna upplysnings- och undervisningsverksamheten i syfte att minska deras antal. Men denna undervisnings- och upplysningsverksamhet, hur berättigad, befogad och gagnelig den än är, räcker enligt mitt förmenande icke till för att åstadkomma vad man i detta avseende skulle vilja få fram, nämligen en högre trafikultur och en större säkerhet för dem, som trafikera våra gator och vägar. Förseelser och oförsiktighet från trafikanternas sida är väl tvivelsutan den största anledningen till trafikolyckornas skrämmande antal, men detta utesluter enligt mitt förmenande icke att man genom mera fulländade tekniska och andra anordningar och en utvidgad kontroll av de meddelade föreskrifterna i större utsträckning skulle kunna förebygga att olycksfall inträffa.

Jag vill i det sammanhanget påvisa, hurusom man på arbetarskyddslagstiftningens område strävar att i samråd mellan arbetsgivare och arbetare genom förebyggande åtgärder minska risken för olycksfall och ohälsa i arbetet. I detta avseende förtjänar det också att framhållas, hurusom statsmakternas medverkan härvid i icke ringa grad sker genom den av staten inrättade yrkesinspektionen. Under sådana förhållanden vill det förefalla mig som synnerligen välbetänkt, att statsmakterna även när det gäller säkerheten till liv och lem på landets vägar och gator skapa ett organ, som kan följa trafikens utveckling och vidtaga åtgärder för ökad trafiksäkerhet. Det förslag i berörda hänseende, som nu föreligger utarbetat och som innebär upprättande av en trafiksäkerhetsbyrå, sorterande under kommunikationsdepartementet, skulle säkerligen vara ägnat att fylla en betydelsefull uppgift på motortrafikens område i syfte att åstadkomma en större och mer effektiv säkerhet. Man får i detta sammanhang komma ihåg, att den dag då restriktionerna i fråga om motortrafiken komma att upphöra, blir också risken för olycksfall större och säkerheten mot olyckor på våra gator och vägar allt mindre.

Jag har, herr talman, intet som helst yrkande, men jag har ansett mig böra giva uttryck åt den uppfattning, som förefinnes i mycket vida kretsar, att kravet på åtgärder till trafiksäkerhetens tryggnad av statsmakterna på effektivaste sätt bör tillgodoses, och tillgodoses genom ett statens eget organ.

Herr Forslund: Herr talman! Jag ber att i stort sett få understryka och stödja de synpunkter, som nyss ha framhållits av den föregående ärade talaren. Därutöver vill jag emellertid också till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framföra en önskan om att han måtte upptaga detta problem till allvarlig prövning även ur en annan synpunkt.

Det förebyggande arbete, som nu förekommer för att minska riskerna för olycksfall till följd av trafiken, grundar sig ju på en rent frivillig verksamhet. Av förhållandenas egen makt har den förening som arbetar på detta område kommit att begränsa sig till att bli en propagandaorganisation. Jag tror, att det i föreningens propaganda kanske har insmugit sig en del, som inte alltid har varit så lyckligt. När man dessutom med denna propaganda inte kunnat komma till botten med detta svåra problem, anser jag, att det skulle vara mycket klokt, om man nu toge upp denna fråga och undersökte, huruvida man inte skulle kunna samordna denna verksamhet efter andra grunder, vilket säkerligen skulle ge möjligheter att djupare tränga in i problemet och genom praktiska åtgärder förebygga de många trafikolyckorna.

Jag vill därtill framhålla, att vi sedan år 1940 ha ett betänkande liggande på Kungl. Maj:ts bord, vari en utredningsman har framlagt en del, som jag

Om inrättande av en statens trafiksäkerhetsinspektion. (Forts.)
 tycker, beaktansvärda uppslag för att söka komma till rätta med de svårigheter, som finnas på detta område. Det vore på tiden, att man nu kunde få till stånd en sådan prövning, att man finge klarlagt, huruvida man kunde utnyttja något av utredningsmannens uppslag, så att man kunde åstadkomma en effektivare verksamhet för trafiksäkerhetens höjande.

Då nuvarande statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i ett tidigare skede själv har ägnat uppmärksamhet åt denna frivilliga verksamhet och t. o. m. uttalat sin tveksamhet, huruvida den helt ligger på det plan, som är lämpligt, hoppas jag, att han nu skall upptaga detta problem till allvarlig prövning. Jag vill påminna om att herr statsrådet själv 1939 — det är i dagarna snart fyra år sedan — vid samma ärendes behandling i andra kammaren påpekade, att det fanns sådana företeelser i fråga om denna propagandaverksamhet, att det var skäl att närmare undersöka, om det kunde vara nyttigt att den fick pågå, och att man således, efter vad jag kan förstå, borde vara försiktigare vid understödjandet av föreningens verksamhet. Nuvarande statsrådet har således till riksdagens protokoll uttalat sig positivt i denna fråga och rekommenderat Kungl. Maj:t att ägna särskild uppmärksamhet åt detta spörsmål och speciellt då denna frivilliga verksamhet. Utredningsmannen har ju också framhållit önskvärldheten av att man måste gå in för att söka samordna hela denna verksamhet på ett sådant sätt, att man förebygger felaktigheter i fråga om de upplysningar, som lämnas allmänheten. Det har nämligen — vilket också påtalades av nuvarande statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet — visat sig, att den handbok, som föreningen utgivit, icke varit så lämplig såsom undervisningsmateriel i våra skolor. Inte heller de broschyrer, som utarbetats av föreningen, ha varit så objektivt upplagda, att de kunna rekommenderas för spridning. Utredningsmannen påtalar också detta förhållande, vilket tillsammans med de iakttagelser, som herr statsrådet själv har gjort, borde utgöra särskild anledning för honom att nu upptaga detta problem till behandling.

När det därtill kommer, att föreningen — om jag inte tar fel — själv har gjort framställning om att det borde allvarligt undersökas, huruvida man inte skulle kunna skapa större auktoritet åt verksamheten genom att föreningen upphörde såsom frivilligt organ och dess verksamhet inordnades under något statens organ, som hade att handlägga dessa ärenden, synes mig tidpunkten vara särskilt lämplig för att just nu underkasta hela frågan en grundlig prövning. Jag vill inte ett ögonblick klandra föreningen och naturligtvis än mindre herr statsrådet för att han ännu inte hunnit göra något åt saken, utan jag har endast velat vädja till honom att något nu måtte ske. Jag är av den bestämda uppfattningen, sedan föreningen nu existerat i åtta, nio år, att man inte bara kan fortsätta med att ge anslag såsom hittills skett utan att närmare undersöka, om man inte kan effektivisera verksamheten på ett sådant sätt, att man kommer fram till rent praktiska uppgifter. För närvarande inriktas ju föreningens hela verksamhet på propaganda, under det att utredningsmannen bestämt rekommenderar rent praktiska åtgärder för att förebygga trafikolyckorna. När därtill även kommer, att statsmakterna vid behandlingen av anslaget för 1941/42 rekommenderade en översyn över hela verksamheten, anser jag, att summan av det hela blir, att man starkt kan understryka önskvärldheten av att något blir gjort på detta område.

Jag har, herr talman, emellertid inte heller något yrkande att göra.

Herr Berg, Robert: Herr talman! Den avsevärda stegring av antalet olycksfall, som skett på grund av biltrafiken på våra vägar, ger ju belägg för att den nuvarande föreningen för trafiksäkerhetens främjande icke har förmåga

Om inrättande av en statens trafiksäkerhetsinspektion. (Forts.)

att famna om hela detta problem. Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande har också själv den uppfattningen, att statsmakterna böra taga hand om denna verksamhet. Det är uppenbart, att innan så sker, kan man icke göra anspråk på att denna ökade säkerhet mot olyckor också blir till finnandes.

Jag förstår mycket väl herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet uppfattning. Han har sett på den ekonomiska sidan av saken. Men man får väl ändock i någon mån mot denna utgift ställa kostnaderna framför allt för de trafikolyckor, som äro förenade med dödsfall. Om man gör detta, blir man väl på det klara med att man inte får vara så njugg, när det gäller kostnaderna för denna förebyggande verksamhet.

Till följd av herr statsrådets inställning har inte heller statsutskottet, som behandlat ärendet, kunnat komma till någon annan ståndpunkt än vad det gjort. För min egen del skulle jag emellertid vilja uttala den förhoppningen, att herr kommunikationsministern till nästkommande riksdag måtte ägna detta spörsmål större uppmärksamhet och möjligen då framlägga ett förslag i annan riktning än vad som nu har skett. Jag tror, att hela det svenska folket är inställt på att man på detta område bör söka få en större säkerhet än vad som nu är fallet.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande och jämväl av den i ämnet väckta motionen har nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande inkommit med en framställning om att föreningens verksamhet skulle övertagas av en statens trafiksäkerhetsinspektion. Motivet för denna framställning har emellertid, såvitt jag förstår, icke varit någon känsla hos föreningen av sin egen oförmåga att i fortsättningen fullfölja de åtagna uppgifterna, utan det har väl snarare varit ängslan inför ovissheten genom beroendet av statsmakternas goda vilja varje gång föreningen begärt anslag och den osäkerhet, under vilken den hos föreningen anställda personalen därför måste leva. Jag tror, att det är detta som utgjort grunden för föreningens framställning. Emellertid är det ju alldeles otänkbart, att vi i dessa tider skulle kunna företaga en dylik utvidgning av statens administrativa verksamhet. Här ha vi ju vid budgetberedningen måst göra de mest drastiska inskränkningar på områden, där verksamhet redan förut har varit i gång i statlig regi, och vi ha av statsfinansiella skäl icke kunnat genomföra några som helst utökningar. Mot bakgrunden av detta läge är det alldeles självfallet, att vi i varje fall icke nu kunna gå in för inrättande av ett nytt statligt organ på här ifrågavarande område.

För övrigt är det ju så, att den statliga vägreformen även på detta område kastar sin skugga framför sig. Inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finnes en särskild vägtrafikbyrå, som svarar bl. a. för kontrollen och övervakningen av gällande författningar, under det att, såsom det förut har framhållits här, denna förening har svarat för propagandan. I samband med den omorganisation, som nu förestår inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, skall även frågan om vägtrafikbyrån tagas upp, och det skall bestämmas, om den skall fortleva eller om dess uppgifter till äventyrs skola spridas ut på andra byråer.

Vad vägtrafikfrågorna i övrigt angår, så är det riktigt som herr Forslund sagt, att det föreligger ett kommittéutlåtande, som ännu inte lett till annat resultat än att vissa förberedelser vidtagits för en översyn av vägtrafikstadgan. Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande har också kommit in med förslag till en i vissa delar ny vägtrafikstadga, och detta ärende är för närvarande beroende på ytterligare handläggning i departementet. Det har varit min förhoppning att snarast möjligt kunna ta upp just den saken till behand-

Om inrättande av en statens trafiksäkerhetsinspektion. (Forts.)
ling, eftersom dock vägtrafikstadgans bestämmelser måste vara det grundläggande för trafiksäkerheten. Jag för min del anser, att den saken för närvarande är den viktigaste och att det är mera trängande att behandla den än frågan om inrättande av ett nytt statligt organ för övervakande av de bestämmelser som finnas.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Det har inom utskottet inte rätt några delade meningar om angelägenheten av att vad som kan göras också bör göras för trafiksäkerhetens ökande. Jag delar inte den uppfattning, som kom till synes i en talares yttrande nyss, att nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande icke skulle ha, om jag fattade honom rätt, lyckats med sin uppgift. Hade så varit fallet, skulle vi givetvis icke ha tillstyrkt anslaget. Jag tror tvärt om att denna förening har utfört ett mycket gott arbete i fråga om upplysning och propaganda, och det är ju också omvitnat i det förslag, som ligger till grund för utskottets utlåtande.

I detta ämne har det i båda kamrarna väckts motioner, vari föreslås inrättandet från och med den 1 juli 1944 av en statens trafiksäkerhetsinspektion med uppgift att utöva den centrala ledningen och kontrollen över trafiksäkerheten på gator och vägar inom riket i den del, som omfattar upplysning och undervisning. Det är ju alldeles tydligt, att statsutskottet inte kan så att säga på rak arm tillstyrka förslag om inrättande av en statens trafiksäkerhetsinspektion utan att någon utredning föreligger om dels vilka uppgifter denna inspektion skall ha och dels de kostnader, som äro förbundna med igångsättandet av en sådan verksamhet, således utan att det föreligger en personalstat och uppgift om övriga kostnader. Någon som helst utredning i detta avseende föreligger icke, utan vi ha bara inbjudits att fatta ett principbeslut om att denna organisation skulle vara färdig den 1 juli 1944 men utan att det säges något om vad som bör ligga bakom ett sådant beslut. Det är naturligtvis oerhört viktigt, när det gäller att inrätta ett nytt statsorgan, att man försöker klara upp, vilka uppgifter detta nya statsorgan skall få. Efter det att man tilldelat detsamma vissa uppgifter, kommer man till frågan hur man skall organisera upp detta statsorgan.

Såsom framgår av utlåtandet i detta ämne, ha redan den 8 december 1942, således ganska sent på året och vid en tidpunkt, då, som jag förmodar, arbetet med statsverkspropositionen hade hunnit mycket långt, vissa intresserade föreslagit inrättandet av en sådan statens trafiksäkerhetsinspektion, som skulle överta nationalföreningens för trafiksäkerhetens främjande personal jämte arbetsuppgifter. Utskottet har varit i tillfälle att få ta del av denna framställning och de däröver avgivna yttrandena, vilka för icke så länge sedan ha inkommit till departementet, och utskottet har därvid inhämtat, att de av de hörda myndigheterna, som ha yttrat sig, ha avstyrkt denna framställning. Så till exempel framhåller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att den tror att upplysning och propaganda i dessa frågor utövas bättre av en enskild förening än av ett statens eget organ på detta område.

Det är således tydligt, att utskottet har haft fullgoda skäl att inte föreslå något i positiv riktning i anledning av dessa motioner. Därmed har givetvis inte alls tagits ställning till frågans utveckling i fortsättningen, men jag upprepar vad jag sade nyss, att det beror på arbetsuppgifterna, vad en sådan statens trafiksäkerhetsinspektion skall kosta. Vi ha ju inhämtat en del uppgifter om förhållandena och önskemålen. Jag skall bara nämna ett av dessa som exempel, nämligen att ingen skall få åka cykel utan att ha skaffat tillstånd därtill, således ett körkort. Och när man hör, att cirka 3 miljoner av invånarna här i landet under längre eller kortare tid av året åka cykel och att dessa

Om inrättande av en statens trafiksäkerhetsinspektion. (Forts.)

skola ställas under kontroll, förstår man, att genomförandet av ett sådant önskemål skulle medföra en mycket stor organisatorisk kontrollapparat. Jag skall inte gå in på något av de andra önskemålen, men det finns åtskilliga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Forslund: Herr talman! I mitt anförande får icke inläggas den meningen, att jag skulle söka sammankoppla frågan om ett eventuellt förstatligande av denna verksamhet med att föreningens tjänstemän skulle överflyttas i statens tjänst. Jag vill inte alls blanda ihop dessa saker. Det gäller ju för övrigt inte heller någon stor fråga, och jag skulle tro, att föreningen skulle kunna ordna med en avveckling av sin verksamhet, för den händelse det skulle bli omöjligt för den att fortsätta densamma på samma sätt som den förut gjort.

Jag finner av motiveringen för det äskande, som föreningen gjort, att den anmält, att vid tid, då dess skrivelse ingavs — det har väl skett senast på eftersommaren i fjol — och ända sedan februari förra året hela denna verksamhet uppehållits av verkställande direktören och ett skrivbiträde jämte någon, som haft hand om arkivet. I så fall är det en mycket dyr propagandaverksamhet. Vilken organisation här i landet får så stora statsbidrag som denna med så små resurser i fråga om prestationsmöjligheter? När jag dessutom finner, att föreningen i sitt äskande också framhåller, att den tänker lägga upp en plan, som, om den skulle få vederbörandes sanktion, skulle komma att bli en mycket dyrbar historia och dessutom komma att göra det ännu svårare för föreningen att finansiera sin verksamhet, så förstår jag, att föreningen i dylikt fall kommer att, som tidigare, kräva högre anslag, vilket man också måst bifalla. Jag undrar därför, herr statsråd, om inte kostnadsfrågan skulle bli åtskilligt reducerad, om man toge i övervägande att göra en jämförelse mellan vad vi nu betala ut för denna verksamhet och de prestationer, som lämnas, och jag tror att det finns skäl att ompröva den saken.

För övrigt tror jag att herr statsrådet har fullkomligt rätt, då han säger, att föreningens motiv för sin framställning nog vore, att det vore fråga om ett helt uppgående av föreningen i ett statens organ eller att den skulle få bli ett statens organ. På den punkten har jag i mitt förra anförande icke givit någon som helst antydning om en anslutning från min sida.

Om jag hörde rätt, sade herr statsrådet, att förslag till revision av vägtrafikstadgan kommit från denna förening. Är det verkligen så, undrar jag, om man inte får säga, att den är inne på ett område, som den knappast skall syssla med, utan det får väl överlätas på något statens organ att komma med förslag på det området. Vem som helst kan naturligtvis komma in med förslag om sådana ändringar, men jag tycker inte att det skall vara någon uppgift för denna propagandaförening att komma med förslag på ett så ömtåligt område som detta.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt.

Punkterna 36—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Ang. kostnaderna för vissa anskaffning av ved.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående ändring av den för budgetåret 1942/43 fastställda förskottsstaten för försvarsväsendet.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 3 därom framställda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att å förskottsstaten för försvarsväsendet för budgetåret 1942/43 finge å driftbudgeten under femte huvudtiteln upptagas ett nytt anslag till Åtgärder för reglering av arbetsmarknaden av 40,000,000 kronor.

Ifrågavarande anslag var till betydande del avsett för bestridande av kostnader i anledning av uttagning med tjänsteplikt av 1943 års värnpliktsklass.

Vid utlåtandet hade reservation anmälts av herr *von Heland*, som dock ej antytt sin mening.

Herr von Heland: Herr talman! I utförlig motivering har utskottet klarlagt sin ståndpunkt till sättet för regeringens handläggning av föreliggande fråga. Jag instämmer i vad utskottet uttalar, men önskar därutöver få framföra ett par kritiska anmärkningar.

Av utskottets redogörelse framgår, att regeringen i den militära förskottsstaten upptagit 40 miljoner kronor för vedanskaffningen. På grund av att denna utgift icke redovisats i propositionen, måste riksdagens ledamöter ha fått den uppfattningen att de summariskt upptagna 40 miljoner kronorna voro avsedda för utgifter, som hade något att göra med den militära beredskapen. Motionering i sakfrågan har sålunda ej kunnat ske i samband med propositionen, vilket också fört med sig, att en bondeförbundsmotion om avslag på förslaget om riksarbetsbestämmelserna hänvisats till andra kammarens andra tillfälliga utskott och att denna avslagsmotion ej kommer till behandling i samband med behandlingen av propositionens anslagsäskande.

Statsutskottets första avdelning, som hade utbrutit anslagssumman ur förskottsstaten för att få redogörelse för vad som avsågs med de 40 miljoner kronorna, fick dessutom det beskedet, att riksdagen omedelbart måste besluta i frågan, enär regeringen annars den 15 mars inte skulle ha möjlighet att lämna statshjälpen åt vedhuggarna. Ärendet var sålunda synnerligen brådskande. Jag skall överlåta åt andra här i kammaren att granska det grundlagsenliga i handläggningen, icke på grund av den risk som föreligger, när man vågar anmärka på regeringen, utan på grund av att det synes mig riktigt att grundlagsexperterna få debattera frågan och på grund av att man även från andra partier troligen har anledning att bevaka riksdagens intressen.

Jag skall endast hålla mig till frågan, huruvida dessa statens utgifter kunna anses rimliga och ändamålsenliga.

Enligt uppgift gälla följande bestämmelser för 1943 års värnpliktsklass och riksarbetarna.

Till de »frivilliga 43:orna», om jag får kalla dem så, utgår för ovana skogsarbetare en dagpenning med 2 kronor per dag under 90 dagar. Rättigheten till dagpenning prövas i varje särskilt fall.

Av 20,000 frivilliga ha 5,000 icke något bidrag.

De skola hugga ved för 400 kronor, d. v. s. 125 m³, i södra Sverige och för 450 kronor, d. v. s. 133 m³, i Dalarna och Norrland.

Till de »tvångsuttagna 43:orna» utgår för ovana en dagpenning med 2 kronor per dag under 120 dagar.

Dessa skola hugga för 550 kronor, motsvarande 167 m³, i södra Sverige och för 600 kronor i Dalarna och Norrland.

Allt som allt räknar bränslekommissionen med att 43:orna skola avverka 3 miljoner m³ ved.

Ang. kostnaderna för viss anskaffning av ved. (Forts.)

Riksarbetarna få flyttningsbidrag med 1 krona 50 öre om dagen. Familjebidragen äro: för hustru 1 krona 50 öre, 1 krona 75 öre och 2 kronor per dag och för barn 60 öre, 80 öre och 1 krona per dag, allt efter dyrortsgrupp. Dessutom kunna även andra förmåner erhållas.

Riksarbetarnas ved blir sålunda dyrare än de värnpliktigas. För 1943 års klass beräknas, enligt en av de uppgifter vi fått i utskottet, de statliga utgifterna bliva över 27 miljoner kronor, varav enbart för anskaffandet av två-tusen kojor med inventarier beräknas cirka 13 miljoner kronor. Man bör antagligen kunna räkna med att en del av detta anskaffningsvärde återstår efter det att 1943:orna avslutat sin huggning. Den statliga kostnaden per m³ för denna ved är sålunda svår att beräkna, men man kan tills vidare räkna med att den utgör cirka 5 kronor per m³. Läger man härtill det utgående avtalspriset för huggning, som varierar mellan 3 kronor och 3 kronor 50 öre per m³, skulle sålunda enbart huggningskostnaden för denna ved bliva cirka 8 kronor pr m³ eller mer än det pris skogsägaren får uttaga för pannved fritt bilväg. När man nu fått klart för sig — om man inte haft det redan innan man satte i gång med dessa arbeten — hur höga dessa kostnader äro och vad man får för dem, skulle jag vilja fråga regeringen, om den anser att detta är rimliga förhållanden och att det är en sund politik i nuvarande finansiella läge.

Det är vidare att märka att dessa olika statliga bidrag för skogshuggning utfalla synnerligen orättvist och att de väcka stark irritation bland de ordinarie skogshuggarna, som givetvis försöka att genom ombyte av arbete så småningom få komma tillbaka till skogen som riksarbetare. Enligt min uppfattning skulle lika gott avverkningsresultat ha ernåtts som nu, om man genom en förhöjning av normalpriset på ved och därigenom av huggarlönen stimulerat huggningskunnig arbetskraft att söka skaffa sig god arbetsinkomst i skogen. Man kan icke påstå att en sådan åtgärd skulle vara inflationspåverkande, men det kan man säga om de nu på förskottsstaten upptagna 40 miljoner kronorna, vilka äro betydligt mer inflationspådrivande än en sådan åtgärd.

Herr talman! Jag hade önskat att riksdagen tagit ställning till frågan om regeringens åtgärder för vedanskaffningen. Tiden har icke medgivit detta, och riksdagen har sålunda försatts i ett tvångsläge. Det skall bliva intressant att så småningom få noggrann uppgift på de exakta kostnaderna för denna vedanskaffning, på hur dessa kostnader fördela sig och på hur mycket ved man fått huggen för pengarna.

Slutligen ännu en fråga: anser regeringen att den genom förskottsstatens beviljande här i dag också fått ett godkännande av åtgärderna för vedanskaffningen, eller ämnar regeringen vid ett kommande tillfälle låta riksdagen pröva, huruvida den anser att dessa åtgärder äro de lämpligaste?

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall för min del inte ingå på något utförligt svaromål med anledning av den föregående ärade talarens yttrande. Jag vill bara meddela, att avsikten är, att den större propositionen om arbetsmarknadens reglering skall, när den presenteras för riksdagen, innehålla en mer detaljerad redogörelse för kostnader och åtgärder i samband med vedanskaffningen. Att lämna en fullständig redovisning för vad denna kostar är uteslutet, eftersom 1943 års klass, i den mån den icke har frivilligt gått ut i skogen under vintern, kan väntas komma att arbeta med vedavverkning ända in i juli månad, och så länge kunna vi inte hålla riksdagen samlad, för att den skall bli i tillfälle att få så att säga en slutredovisning för dessa kostnader.

Ang. kostnaderna för viss anskaffning av ved. (Forts.)

I övrigt vill jag säga att det naturligtvis är tänkbart, att riksdagen skulle ha kunnat få del av detta ärende, men alla sådana här ting måste ju, när de slutligen komma fram i det skick att ett avgörande skall träffas, behandlas med relativ snabbhet och bestämmelserna om riksarbetslag äro ju visserligen relativt gamla — de fastställdes redan under förra våren, i varje fall långt innan sommaren kom — men bestämmelserna om användandet av 1943 års klass i skogsarbete tillkommo ju på hösten förra året.

Jag är fullt medveten om att det är en mycket dyrbar vedanskaffning, som på detta sätt satts i gång, men det har enligt regeringens bedömande ansetts vara nödvändigt att anlita denna utväg, därest man ville få fram den vedkvantitet, som enligt bränslekommissionens uppgifter erfordras för att vår bränsleförsörjning för nästa vinter skall åtminstone något så när kunna tryggas. Jag kan inte säga mer om detta. Men vad lönefrågan angår är det ju alltid mycket lätt att säga att effekten skulle blivit bättre genom en förhöjning av lönerna, men jag vill bara påpeka, att de löner, som gälla för skogsarbetare, äro fastställda genom överenskommelse i vanlig ordning mellan arbetarnas och arbetsgivarnas organisationer. Jag vet inte, om den siste ärade talaren menade, att staten skulle lämna lönesubvention till samtliga skogsarbetare för att därmed skapa ett högre inkomstläge för dem. Det föreföll, som om han med yttrandet om att vedpriset borde höjas och därmed högre skogsarbetarlöner möjliggöras syftade på att det skulle fastställas högre löner i de kollektivavtal, som ingås mellan arbetare och arbetsgivare på detta speciella arbetsområde. Det skulle vara en mycket ovanlig åtgärd från en regerings sida, om *den* så att säga skulle förklara, att de löner, som utgå, äro för låga och att de böra höjas samt att vidtaga en sådan höjning.

Detta är vad jag för ögonblicket har att svara med anledning av herr von Helands anförande.

Herr von Heland: Herr talman! Med anledning av vad herr statsrådet sist yttrade, måste jag säga, att eftersom staten ju har möjlighet att inverka reglerande på skogsavverkningsområdet liksom på andra områden, är det alldeles givet, att det inte finns några möjligheter för arbetarparten att driva fram en högre lönestandard, om normalpriset på ved inte höjes. Alltså innebär en höjning av vedpriset en möjlighet för arbetarparten att driva fram en högre lönestandard, och det förefaller inte vara så egendomligt att tänka sig att statsmakterna skulle se på detta sätt på denna fråga. Förhållandet är likadant, då det gäller beträffningen, liksom när det gäller jordbruksfrågorna i allmänhet, att arbetspriserna ingå i kalkylerna med en viss summa, till vilken hänsyn tages, när priset på produkterna skall fastställas..

Jag vill ännu en gång understryka, att de nuvarande bestämmelserna beträffande skogsavverkningen psykologiskt sett ha en betänklig verkan. Det må ursäktas mig att jag tar ett exempel från min egen erfarenhet. Jag träffade i söndags, då jag utbetalade slutavlöningen till en skogsavverkare av 1943 års klass, sonen till en av mina grannar. När han fick sin slutavlöning, frågade jag honom, hur mycket han dessutom skulle få av staten. »Ja», sade han, »jag var ärlig nog att tala om, att jag hållit i en yxa förut, men jag har kamrater, som inte sagt det, de få 2 kronor om dagen, jag däremot får inget». Det är givet att den pojken lätt hade kunnat få två kronor mer om dagen, eftersom han flyttat hemifrån för några år sedan och stod antecknad som trädgårdselev i mantalslängderna. Han hade därför inte behövt vara så ärlig emot staten.

Överhuvud taget menar jag, är det otrevligt, när staten fastställer sådana bestämmelser, som fresta folks hederlighet och sätta de ohederliga, om jag

Ang. kostnaderna för viss anskaffning av ved. (Forts.)

får använda det uttrycket, i en bättre ställning än de hederliga. Det är enligt min mening också en ganska allvarlig sida av det system, som nu tillämpas.

Herr statsrådet **Möller**: Jag tror att ingenting i detta land är enklare än att kritisera de extraordinära åtgärder som ha vidtagits i det ena eller andra fallet. Jag tror verkligen att vem som helst kan åtaga sig att presentera en kritik, som både är träffande och i många avseenden riktig. Men det är ju inte så förfärligt viktigt.

Herr von Heland har som alternativ förordat höjda vedpris och höjda löner. Är verkligen herr von Heland övertygad om att höjda vedpris icke skulle komma att påverka index och därmed praktiskt taget varje utgående avlöning i detta land, bland annat de avlöningar som staten utbetalar? Jag är i varje fall inte övertygad om den saken. Och vore det så, att den höjningen skulle påverka index, kan man väl inte komma ifrån att den vore en allvarlig inflationspådrivande faktor.

Herr **Mannerskantz**: Under nuvarande förhållanden ha vi mer och mer kommit in i det systemet, att många stora och penningkrävande åtgärder vidtagas utan att riksdagen får sig dem förelagda på sådant sätt, att vare sig riksdagen i dess helhet eller de enskilda riksdagsmännen få möjlighet att komma med förslag till bättre åtgärder eller andra anordningar. Man blir, som herr von Heland sade, satt i efterhand. Då återstår inte något annat än att antingen tiga och svälja allting, hur dumt det än är, eller att komma med kritik efteråt. Jag har många gånger undrat, om det är nödvändigt, att ärendena framläggas på detta sätt i den utsträckning som är fallet.

Det diskuterades ju mycket under förra våren, hur man skulle göra för att få mer arbetskraft till skogen. Jag har ett minne av att det drog ut mycket långt på tiden, innan man kom fram till anordningen med inkallande av 1943 års klass. Jag har också det minnet, att man då tyckte att det inte skulle ha varit nödvändigt att så länge skjuta på avgörandet i den frågan. Det riktigaste hade naturligtvis varit, att man hade i tillräckligt god tid tänkt igenom detta, ty att det var svårt att få tillräckligt med ved huggen, visste man ju sedan ganska länge. Och riktigtast hade naturligtvis varit, att förslag lagts fram, även om det kommit sent under förra riksdagen — ty vi leva ju under undantagsförhållanden — men på sådant sätt, att man verkligen fått dryfta en hel del av de detaljer som nu kritiseras.

Av de nuvarande anordningarna anser jag emellertid, att denna anordning med 1943 års klass är den, som fungerar bäst, även om den är dyr. Jag har själv ett lag sådana i arbete hemma hos mig, och jag har uteslutande goda erfarenheter av deras arbete. De ligga i och arbeta, och den bestämmelsen, att de skola hugga för ett visst antal kronor, är säkert lycklig. På den punkten vill jag alltså inte kritisera, utan säger att det är klokt uttänkt. Men varför skall man behöva lämna så stora bidrag som man gör? Varför skall det vara 2 kronor i 90 dagar för de frivilliga och i 120 dagar för de andra? Jag är säker på att det icke hade uppfattats som något slags oginhet ifrån dessa unga pojkers sida, om de hade fått t. ex. en krona under kanske ett färre antal dagar. Detta skulle ha sparat mycket pengar, utan att dessa unga män skulle ansett sig dåligt behandlade. Naturligtvis ta de vad de få, hur mycket det än är, men man bör inte vänja dem vid att fika efter extra bidrag utöver vad deras arbetsprestation ger dem.

Jag har också erfarenhet på detta område. Jag var hemma för fjorton dagar sedan just när dessa huggare kommo ut, och då kom det fram till mig en, som

Ang. kostnaderna för viss anskaffning av ved. (Forts.)

var mycket ängslig för bestämmelsernas innebörd. Han frågade mig: »Om vi nu hugga riktigt mycket om dagen, blir det inte då så, att vi gå miste om dessa 2 kronor?» Det var det första han talade om i varje fall med mig. Det är ingen trevlig mentalitet, som nu mer och mer sprider sig bland vårt folk, den där känslan att man kanske får lov att hålla igen för att inte gå miste om ett statligt bidrag. Därför tycker jag att det hade varit riktigare, om man gjort den anordningen, som man nu har, men bestämt bidraget något lägre och låtit det utgå under något kortare tid. Hade inte något alternativ om högre bidrag förelagat, är jag säker på att ingen av dessa pojkar klagat på det. De äro ju unga och friska, och många av dem ha visserligen aldrig hållit i en yxa förut, men jag har följt deras arbete litet grand, även deras, som aldrig varit ute förr, och de förtjäna ganska bra. Efter en vecka börja de komma upp till omkring 2.5 kubikmeter om dagen. Dessutom finns det många vana skogshuggare i det lag, jag har hemma, och de hugga 3 å 3.5 kubikmeter om dagen, men naturligtvis få de därefter tvåkronan — det hade de ordnat om, innan de kommo.

Emellertid tycker jag att detta system utfallit väl i så måtto, att det blir något hugget. Även beträffande riksarbetarna tror jag att bidraget är för stort. I en del fall har det blivit en misräkning, och i somliga närmast en skandal, ty systemet fungerar faktiskt på det sättet, att många ha så stora bidrag från staten, att de överhuvud taget inte anse sig behöva göra så mycket arbete. Jag vet fall, där de först dröjde en hel vecka efter ankomsten till arbetsplatsen, innan de gingo ut och gjorde någonting, och när de väl kommit i gång, höggo de bara litet grand, så att det inte skulle kunna sägas att de inte gjorde någonting. De höggo kanske 1 eller 1.5 kubikmeter eller till och med bara en halv och levde för resten på sitt bidrag. Sådant fördyrar huggningen våldsamt, och en sådan anordning är säkerligen inte bra, vare sig man kritiserar den i efterskott eller man gjort det på förhand. Jag tycker att man med det snaraste skulle göra en ändring, och den ändringen skulle gå ut på att minska bidragen samt att de skulle utgå endast under förutsättning av att det gjordes en viss arbetsprestation per dag. Det nuvarande systemet har givetvis också den effekten, att många skogshuggare sluta och söka sig in vid en industri, och när de varit där någon månad, bli de riksarbetare och få de bidrag, som utgå från staten.

Systemet är skadligt på mer än ett sätt. För det första drar det för mycket pengar för staten och verkar inflationsfrämjande, för det andra blir det för litet hugget genom att vana skogsarbetare dra sig ifrån skogsarbetet, och för det tredje fördärvar det folkets moral, och det tycker jag är det värsta.

Eftersom det icke funnits något annat tillfälle att nämna dessa tankar och eftersom riksdagen är till för att låta olika tankar och stämningar hos folket komma fram, har jag, herr talman, velat framföra dessa synpunkter.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8 och 9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Allmänna studielånefonden för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 85,000 kronor.

*Anslag till
allmänna
studielåne-
fonden.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *E. Näsström* och *S. Edin* (I: 44) och den andra inom andra kammaren av herr *F. Sundström* i Vikmanshyttan m. fl. (II: 48), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta för detta ändamål anslå samma belopp som för år 1942 eller alltså 160,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 44 och II: 48, till Allmänna studielånefonden för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 85,000 kronor.

Herr Näsström: Herr talman! I denna punkt innebär Kungl. Maj:ts förslag en minskning av anslaget till Allmänna studielånefonden med 75,000 kronor. Vi motionärer ha framfört en önskan om att anslaget skulle utgå med samma belopp som för innevarande år, alltså med 160,000 kronor. Utskottet anser, att det nu finns så pass mycket pengar tillgängliga, att man inte skulle behöva gå på den linjen.

Vi motionärer vilja då hänvisa till tabellen på sid. 4 i utlåtandet. Det framgår där, att av 911 sökande är det endast 108, som fått lån beviljade, och detta är ju en mycket blygsam siffra i förhållande till antalet sökande. Men dessutom veta vi, att rektorerna vid åtskilliga institutioner ha måst avråda de studerande från att söka lån, därför att de veta, att möjligheterna att få sådana äro ytterst begränsade. Man kan alltså antaga, att det skulle vara många flera sökande till dessa lån, om beloppet vore något så när hyggligt tilltaget.

En annan anmärkningsvärd sak är, såsom man kan se på samma sida, att av 120 sökande bland elever vid folk- och småskoleseminarier är det 104 som fått lån, alltså i det närmaste alla, under det av övriga ansökningar, som sagt, endast omkring 10 procent bifallits. Detta är i och för sig ett egendomligt förhållande. I de flesta fall är det väl de fattigaste ungdomarna som anlita dessa

Anslag till allmänna studielånefonden. (Forts.)

lån, och jag anser då inte riktigt att ytterligare beskära deras möjligheter. Visserligen finns det cirka 430,000 kronor till förfogande för ändamålet, men då man har kännedom om det stora antalet lånesökande — för 1942 är det sammanlagt 1,096 stycken — förstår man, att det behövs mycket, mycket mer. Det är väl alldeles riktigt, att departementschefen försöker begränsa utgifterna för sitt departement, men vad vi inte anse vara riktigt, det är att denna begränsning skall gå ut över de fattigaste studerande. Vi tro att landet hade kunnat bära denna utgift, så att man på det sättet hade kunnat hjälpa ett väsentligt större antal av dessa lånesökande.

1939 var antalet lånesökande ännu större. Det var det sista fredsåret. Just nu är det ju många som på grund av inkallelser och dylikt äro förhindrade att söka dessa lån. Vi anse att detta område är mycket viktigt, framför allt därför att det är i allra högsta grad landsbygdens ungdom, som på detta sätt i någon mån skulle få en kompensation för skillnaden mellan studiekostnaderna för dem och för ungdomen i de större städerna.

Vi anse för vår del, att det var en mycket blygsam begäran, att anslaget skulle ha fått utgå med samma belopp som för 1942, och jag vill därför sluta med att yrka bifall till motionerna.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Som av statsutskottets utlåtande framgår, finns det en reservation på 150,000 kronor att lägga till det för innevarande läsår tillgängliga beloppet, och man har således möjlighet att tillgodose lånebehovet i vidgad omfattning.

Det finns nu ingen anledning att gå djupare in i ämnet. Utskottet har vid sin prövning enhälligt kommit till den uppfattningen, att utskottet borde följa Kungl. Maj:ts anvisning, och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till posthusbyggnad i Karlskrona;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av visst äldre reservationsanslag; samt

nr 39, i anledning av väckt motion om nya lönebestämmelser för chefsbefattningarna vid de affärsdrivande verken m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 9, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

I sin berättelse om granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning för tiden 1 juli 1941—30 juni 1942 hade riksdagens år 1942 församlade revisorer under § 4 gjort vissa uttalanden i fråga om provisionen till förmedlare av 1942 års premieobligationslån.

I anslutning härtill hade utskottet i den nu ifrågavarande punkten uttalat sig rörande åtskilliga frågor, som ägde samband med nämnda lån, varefter utskottet förklarar, att utskottet ansett sig böra för riksdagen omförmäla vad i detta ärende förekommit.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Då jag redan vid årets remissdebatt hade anledning att uttala några kritiska synpunkter på det problem, som behandlas i det föreliggande utlåtandet, ber jag att i anledning av detta utlåtande få yttra några ord.

I förevarande utlåtande har bankoutskottet ingående granskat den uppläggning, som riksgäldskontoret givit 1942 års premielån. De anmärkningar, som riktats mot riksgäldskontorets handhavande av detta ärende, ha till en del framställts tidigare. Resultatet av den ingående granskning, som nu sker, är ägnat att inge den största förvåning och ger snarast anledning till att man ställer det kravet, att riksgäldskontorets ledning erhåller ekonomisk expertis med en realistisk inställning till dessa problem.

Den första slutsats man kan draga är att riksgäldsfullmäktige icke tillräckligt studerat andra länders erfarenheter. Hade så skett, skulle man förmodligen ha kommit underfund med att s. k. skattebefriade obligationer så gott som undantagslöst med tiden överförs till de större inkomsttagarna, som därigenom skaffa sig en skattelättnad, vilken väsentligen överstiger vad de mindre inkomsttagarna erhålla av samma obligation. Obligationen har alltså ett olika stort värde i olika innehavares händer. När man till en början såg riksgäldskontorets uppläggning med serier och tog hänsyn till den begränsning av skatteinkomsten, som ägde rum beträffande dessa obligationer, trodde man att riksgäldskontoret hade velat följa uppmaningen i Grönköpings Veckoblad och giva fisken luft, d. v. s. förse de större spararna med ett litet hål, genom vilket de skulle kunna andas ut efter det skattetryck som särskilt blivit pålagt dem. Så synes emellertid inte ha varit förhållandet, utan man har i stället endast gjort sig skyldig till ett förbiseende av monumental omfattning.

En lika stor brist på verklighetsbetonade insikter visades vid bestämmandet av provisionssatserna, vilka fastställdes till högre procenttal för försäljning i parti än i minut. Man behöver inte egentligen spilla många ord på den saken; förhållandet är helt enkelt löjväckande. I samband därmed måste man emellertid taga upp till behandling den mycket märkvärdiga upplysningen, att inköpen av dessa serier av premieobligationer i stor utsträckning finansierades med krediter i affärsbankerna och förmodligen även i andra kreditinrättningar. Man får onekligen en föreställning om försvarslänepropagandans ihållighet, då man finner att dessa inköp av obligationer finansierades medelst upplåning. Statslånen ha ju icke kommit till för att förse den penningplacerande allmänheten med möjligheter att omplacera sina förmögenhetstillgångar från mindre fördelaktiga till mera fördelaktiga placeringsformer. Men försvarslänepropagandan i allmänhet synes ha utgått från den föreställningen, att det är patriotiskt och i hög grad lovvärt att spara i relativt gynnsamma försvarsläneobligationer men mindre patriotiskt att t. ex. skaffa sig försäkringar eller sätta in pengar i postsparbanken eller sparbankerna eller på affärsbankernas sparkasseräkningar. Detta förefaller mig att vara en ganska skadlig uppläggning av propagandan. Vad vi vilja ha fram ur inflationshindrande

Ang. 1942 års premieobligationslån. (Forts.)

synpunkt, är en ökning av allmänhetens sparande på bekostnad av en om möjligt minskad konsumtion. Hur detta sparande sker, är ur samhällets synpunkt på det hela taget likgiltigt. I den mån sparandet hamnar i andra penningförvaltande institutioner än riksgäldskontoret, så strömma medlen efter en tid vidare till riksgäldskontoret genom de låneformer, som äro speciellt upplagda för att omhänderta de penningförvaltande institutens tillgångar. Men vi få inte glömma, att allmänheten här i landet hittills ej vant sig vid att placera sina sparmedel i obligationer av olika slag, utan framför allt har begagnat bankernas sparkasseräkningar. Såvida det ej utbryter ren panik på obligationsmarknaden, äro pengarna lika effektivt steriliserade, om de stå på en sparkasseräkning, som om de ligga placerade i en premieobligation.

Det förefaller mig också, som om det rena spekulationsmotivet här lämnats alltför stort utrymme. Den hastiga stegring som inträffade i premieobligationernas värde från det nominella utförsäljningsbeloppet, 50 kronor, till ungefär 52 kronor, medförde icke oväsentliga vinster för de personer, vilka medelst lånade medel inköpte ett antal obligationer. På några få dagar realiserades en vinst på 1 à 2 kronor per obligation, vilket är ett icke föraktligt belopp för en så säker placering. Under alla förhållanden borde för framtiden möjligheter skapas att förhindra inköp av obligationer medelst upplånade medel. En sådan statlig upplåning fyller enligt min mening intet som helst syfte.

Vidare ber jag att få uttala min tillfredsställelse över att man även anmärkt på det för allmänheten synnerligen dyrbara försäljningssätt, som avbetalningsförsäljningen av premieobligationer innebär. Jag anmärkte på detta under remissdebatten, och de av riksgäldskontoret nu framlagda siffrorna visa till fullo, att allmänheten här har utsatts för en försäljningsmetod, mot vilken det med rätta kan resas de allvarligaste invändningar. Utskottet har i viss mån överslättande uttalat, att avbetalningsförsäljningen medför stora kostnader och att försäljarna därför kunna göra anspråk på en relativt hög provision. Jag kan dock icke på något sätt förstå, att denna provision skulle behöva vara så hög. Den överstiger i det närmaste vad de enskilda firmorna taga vid försäljningar av rena konsumtionsvaror på avbetalning, och man får då inte glömma, att säljarna beträffande premieobligationer ha en fullgod säkerhet under det att säljarna av t. ex. kläder m. m. icke ha någon som helst säkerhet för den lämnade krediten. Om man i all synnerhet betänker, att det är möjligt för försäljare att i sin tur belåna de på avbetalning försålda obligationerna, tills dessa helt betalats, så är den summa, försäljaren ligger ute med under kredittiden, synnerligen låg. Det vore önskvärt, om en undersökning skedde även av detta förhållande.

Till slut, herr talman, ber jag att få säga några ord om den sparverksamhet, som här bedrives i inflationshindrande syfte. Mig veterligen har det ännu inte gjorts någon utredning om vilka personer det är som placera sina överskjutande inkomster i försvarsobligationer, sparobligationer och premieobligationer. Vad beträffar de första teckningarna medelst löneavdrag, har man sedermera hos taxeringsmyndigheterna fått den uppfattningen, att dessa mer eller mindre tvångstecknade obligationer relativt snart såldes av innehavarna. En genomgång av vårt deklarationsmaterial ur denna synpunkt skulle otvivelaktigt giva nya synpunkter på hur sparpropagandan skulle läggas upp. Det är minst lika viktigt, att man får klart för sig, vilka kategorier människor det är, som placera sina besparingar i försvarslånens olika former. Erfarenheter i utlandet antyda, att det är relativt begränsade grupper som göra det och att sparverksamheten icke fått den omfattning, som man ansett önskvärd. Och detta uttalande har man t. ex. enligt vad jag iakttagit i någon tidning, kunnat fälla i England. trots att småsparandet där uppgår till ett belopp på omkring 160

Ang. 1942 års premieobligationslån. (Forts.)

miljoner kronor per vecka, vilket är mera än vi under några år ha fått in genom sparobligationer.

Det intryck, som kvarstår, är alltså, att sparpropagandan icke fått kontakt med de grupper, som alltjämt ha en överskjutande inkomst, vilken på lämpligt sätt bör steriliseras. Detta intryck förstärkes, då man här i Stockholm ser, hur biografen, teatrar, restauranger o. s. v. äro överfyllda av människor. Det måste finnas en ledig köpkraft, vilken man ännu inte kunnat nå vare sig genom beskattning eller propaganda för sparverksamhet. Att nå dessa skikt med sparpropaganda är enligt min mening en av de allra viktigaste uppgifterna för en inflationshindrande politik.

Såsom jag sade i början av mitt anförande, har jag, herr talman, velat göra ett mera allmänt uttalande. Jag har ingen anledning att annat än med godkännande ta del av bankoutskottets uttalande. Vi få vara tacksamma för att utskottet lämnat de uppgifter, som återfinnas i utlåtandet.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Efter den vilda orkan som brusat fram i herr J. B. Johanssons anförande, ber jag att få vända mig mot de milda västanfläktarna i bankoutskottets utlåtande.

Bankoutskottet har i sitt utlåtande beträffande riksgäldskontoret upptagit till ingående granskning en upplåningsdetalj under förra året, nämligen 1942 års premieobligationslån.

Försäljningen av detta lån började den 1 september 1942. Beslut om lånet och om dess konstruktion fattades emellertid redan i maj samma år. Att beslutet fattades så långt i förväg, berodde därpå, att det tar en tid av tre till fyra månader för att få premieobligationerna färdigtryckta. På obligationerna tryckas som bekant lånevillkoren, således bland annat även vinstplanen. Man måste alltså långt i förväg binda sig för lånevillkoren.

När riksgäldsfullmäktige på våren förra året övervägde villkoren för det nya premielånet, hade man alltså att taga hänsyn till att det helt nyligen utgivits två nya premieobligationslån. År 1940 emitterades nämligen ett sådant lån på 150 miljoner kronor, och år 1941 gav man ut, såsom en del av det andra försvarslånet, ett premieobligationslån med 3 procents ränta och vinstutlottning, motsvarande 1 procent av lånesumman, som var 100 miljoner kronor. På två år hade därmed släppts ut 5 miljoner nya premieobligationer. Förut funnos två äldre premieobligationslån utelöpande med sammanlagt 5,200,000 obligationer. Under åren 1941 och 1942 blev alltså den utelöpande stocken av premieobligationer i det allra närmaste fördubblad.

Försäljningen av 1940 års premielån tog ganska lång tid: först efter nio månader var lånet placerat. Och vad angår 1941 års premieobligationslån med ränteutbetalning, så gick detta lån trögt, ända till dess ryktet om en förestående räntesänkning satte fart i spekulationen och gjorde att lånet blev slutsålt.

Man hade alltså förra året, när det nya premieobligationslånet beslöts, skäl att tro att marknaden för premieobligationer var ganska mättad. Under sådana förhållanden funno fullmäktige det icke rådligt att göra villkoren för det nya premieobligationslånet sämre än dem som gällde för 1940 års lån. Emellertid ändrades vinstplanen på så sätt, att utlottningen av vinster kom att för 1942 års lån motsvara en förräntning av 3.3 procent mot 3.7 procent i 1940 års lån. Det nya lånet blev alltså 0.4 procent billigare än 1940 års lån.

I övrigt voro villkoren för 1940 och 1942 års lån i stort sett lika. Sålunda utlottas i båda lånen å varje serie ett antal vinster, motsvarande minst 2.1 procent av kapitalbeloppet. På grund av den vid 1942 års riksdag beslutade ändringen i förordningen om särskild skatt å vissa lotterivinster få emellertid

Ang. 1942 års premieobligationslån. (Forts.)
vinnarna i 1942 års premieobligationslån, om vinsten överstiger 25 kronor, vidkännas ett skatteavdrag av 20 procent mot 10 procent för 1940 års lån. Detta innebar givetvis en icke obetydlig försämring för 1942 års lån i jämförelse med tidigare premielån.

Provisionen till låneförmedlarna bestämdes för det nya lånet, om man bortser från en viss jämkning i villkoren för kommissionärerna för avbetalningsförsäljning, till precis samma belopp som i 1940 års lån.

Bankoutskottet framhåller nu i sitt utlåtande att större försiktighet bort iakttagas vid provisionens utmätande. Det är att antaga att lånet kunnat slutasålas, även om något lägre provisionssatser hade tillämpats. Vid provisionens bestämmande, vilket måste ske ganska lång tid före emissionens början, kunde emellertid icke förutses att lånet skulle bli föremål för så stor efterfrågan som blev fallet. Från försäljarnas sida hade framhållits att deras omkostnader stigit avsevärt sedan 1940 års lån utbjöds, och med hänsyn därtill och då man som sagt icke visste, hur lånet skulle utfalla, ansågo sig fullmäktige icke böra lämna en lägre provision än den som tillämpades år 1940. Det är visserligen riktigt, såsom bankoutskottet säger, att förhållandena vid emissionen av premielånet hösten 1942 i väsentlig mån avveko från dem som förelågo år 1940. Det bör emellertid ihågkommas, att, såsom förut sagts, obligationsstocken i det närmaste fördubblats sedan år 1940, och ingen kunde förutse, hur detta förhållande jämte den ökade beskattningen på vinsterna skulle inverka på allmänhetens villighet att förvärva ytterligare 3 miljoner premieobligationer. Det syntes vanskligt att under sådana förhållanden minska ersättningen till försäljarna, särskilt som det var uppenbart, att deras omkostnader på grund av kristiden ökat sedan år 1940. När försäljningen av lånet sedan började, blev det emellertid tydligt att det förelåg en mycket stor efterfrågan på obligationer, och provisionen sänktes då högst avsevärt. Någon sänkning kunde dock givetvis icke företas för de poster som återförsäljarna redan bundit sig för.

Det torde icke vara behövt att mera ingående bemöta vad bankoutskottet uttalar i fråga om den skattebesparing som köparna av serier skulle göra. De exempel utskottet anför i detta hänseende grunda sig på förutsättningen, att varje serie erhåller en avkastning av 3.3 procent. Nu förhåller det sig emellertid så, att av 1,500 serier få 1,250 icke större avkastning än den garanterade på 2.1 procent. Av de övriga 250 serierna få endast 42 serier vinster på högre belopp än 1,000 kronor. Det är knappast troligt att någon kapitalist med så ovissa utsikter placerar något större kapital i premieobligationer i syfte att få lägre skatter. Utskottets antagande att det ur skattesynpunkt skulle vara särskilt förmånligt för livförsäkringsbolagen att köpa premieobligationer, bestyrkes icke av det faktum att, enligt en av försäkringsinspektionen lämnad uppgift, livbolagen hittills placerat sammanlagt endast 9 miljoner kronor i 1942 års premieobligationslån. Det motsvarar 3 procent av lånets belopp.

Om så vore, att kapitalplacering i premieobligationer skulle vara särskilt förmånlig ur skattesynpunkt, borde detta ta sig uttryck i börskurserna. En sådan tendens har emellertid icke iakttagits. Noteringen å serier som, medan emissionen pågick i höstas, stod i över 52 kronor, har nu gått ned till mellan 50 och 51 kronor.

Att 1942 års premieobligationslån blev föremål för så stark efterfrågan, berodde nog mest på att det blev ett spekulationsobjekt och icke därpå, att kapitalplacerarna ville få lägre skatter. Man räknade med att kurserna å lånet skulle stiga, sedan det slutsåls. År 1939 stodo premieobligationerna i en kurs av över 66 kronor, och ännu i somras noterades de i över 60 kronor. Spekulanterna ha väl hoppats att en liknande kursstegring skulle inträffa även

Ang. 1942 års premieobligationslån. (Forts.)

nu. Så har emellertid hittills icke blivit fallet. Börskursen å enstaka obligationer är nu 50 kronor.

Vid uppläggandet av premieobligationslånen ha riksgäldsfullmäktige tillämpat den principen, att de årligen utlottade vinsterna sammanlagda skulle motsvara förräntningen å andra lån med samma löptid. Man motiverade denna princip därmed, att man ville ge den stora allmänheten, som ju var den egentliga köparen av premieobligationerna, ungefär samma gottgörelse som köpare av andra statspapper. I regel har avkastningen på premieobligationslånen dock varit något lägre än den i övrigt tillämpade räntan på statslånen.

Bankoutskottet vänder sig nu mot denna princip och uttalar att villkoren för premieobligationslånen borde bestämmas i första hand med hänsyn till läget på den speciella marknaden för premieobligationer. Utskottet pekar därvid på de höga kurserna å premieobligationer.

Även om man skulle bortse från att även den stora allmänheten, när den placerar sina besparingar i statspapper, bör få åtnjuta en skälig ränta i form av vinster, så blir det ett ganska vanskligt företag att giva ut ett premieobligationslån, om villkoren skola rätta sig efter börskurserna för tidigare utgivna premieobligationslån. När riksgäldsfullmäktige i oktober 1939 bestämde villkoren för 1940 års premieobligationslån, så var börskursen för de då utlöpande två liknande lånen 60 kronor. För det ena av dessa lån motsvarade kursen en ränta av 3 procent och för det andra 4.3 procent. Det nya lånet, 1940 års lån, fick en avkastning, som motsvarar 3.7 procent. Det lånet tog mycket lång tid att placera.

Det är säkerligen bäst att vara försiktig, när det gäller att bedöma ett nytt premieobligationslåns framgång med ledning av börskurserna för redan utlöpande lån. Kurserna på börsen avse relativt små försäljningsposter. Det är den lilla tillgången på material, som bestämmer dessa kurser. Situationen blir en helt annan, när ett nytt lån med flera miljoner nya obligationer släppes ut.

Man skall för övrigt icke tro, att allmänheten låter locka sig till köp av vilka slag av premieobligationer som helst. Det är helt säkert nödvändigt att bjuda allmänheten en vinstplan, som den finner tilltalande. Riksgäldsfullmäktige kunna inte ta risken att bjuda ut ett premieobligationslån, om man icke kan räkna med att inom rimlig tid få det slutsålt. Det kan bli en alltför dyr och riskabel affär.

När fullmäktige gävo ut 1940 års premieobligationslån, bjöd man på den nyheten, att varje serie var tillförsäkrad en minimiavkastning, motsvarande 2.1 procent. Detta arrangemang, som har tillämpats även för 1942 års lån, erbjuder den fördelen — vilket varje innehavare av en obligation sätter stort värde på — att det blir vinster på varje serie. Ingen behöver nu längre vara bekymrad över att inte hans serie, om också inte hans nummer, är med i dragningslistan. Det är för övrigt uppenbart, att det med en sådan anordning, där varje serie är garanterad visst vinstbelopp, går mycket lättare att sälja lånet. Både vid 1940 års och än mer vid 1942 års lån, då anordningen var mera känd, har vinstgarantien per serie stimulerat till köp av serier. Sådana ha därvid i mycket stor utsträckning förvärvats av konsortier av anställda på kontor, i affärer, i verkstäder och fabriker. Serien har ofta belånats i bank. Genom årliga amorteringar blir vederbörande så småningom ägare till serien. På så sätt har man fått till stånd ett sparande, som annars kanske uteblivit. Det är givet att den garanterade ränteavkastningen av 2.1 procent har stimulerat till förvärv av en serie, när det gällt nu nämnda grupper av köpare.

Bankoutskottet ser emellertid icke med blida ögon på serieförsäljningen. Utskottet uttalar, att man bör överväga, huruvida icke serieförsäljningen bör slopas samt vinstgarantien borttagas eller väsentligt reduceras. Samtidigt sä-

Ang. 1942 års premieobligationslån. (Forts.)

ger utskottet »att premielånen kunna försvara sin plats i den statliga upplåningen endast om de verkligen fylla sitt ursprungliga ändamål att huvudsakligen från vissa kategorier mindre inkomsttagare uppsamla ett tillskott till budgetens finansiering och därigenom bidra till en ökning av sparandet». Genom vinstgarantien per serie och den därigenom uppkomna serieförsäljningen har man emellertid fått till stånd ett kontinuerligt sparande hos stora grupper av mindre inkomsttagare.

Det torde för övrigt förhålla sig så, att vinstgarantien per serie och serieförsäljningen i hög grad underlättat försäljningen av både 1940 och 1942 års premielån. Det är mycket tvivelaktigt, huruvida det framdeles går att sälja ett nytt premielån utan sådan vinstgaranti per serie.

Bankoutskottet ställer sig kritiskt beträffande försäljningen på avbetalning av premieobligationer. Det kan gärna medges, att denna form av försäljning av premieobligationer kan förefalla mindre tilltalande. Den har emellertid funnits, alltsedan premieobligationslånen tillkommo för 25 år sedan. Försäljningen har haft vissa uppgifter att fylla. Den har möjliggjort för den, som icke kan komma ut med 50 kronor på en gång, att skaffa sig en premieobligation. Den har också i mycket stor utsträckning anlitats av personer, som velat skaffa sig ett större antal obligationer. Kommissionärernas stora reklam för premielånen har säkerligen också bidragit till att underlätta kontantförsäljningen. Därigenom att försäljning mot avbetalning pågår under tiden mellan emissioner av premielån, ha kurserna hållits uppe, vilket varit av mycket stor betydelse för en senare emission.

Kommissionärerna ha icke ansett sig kunna sänka den ersättning, de betinga sig för sitt arbete med avbetalningsförsäljningen. Vid de förhandlingar, som föregingo uppgörelsen med dem om 1942 års lån, framhöllo de, att deras omkostnader stigit och att de därför liksom tidigare måste räkna med ett pris av 57 kronor per obligation vid avbetalningsköp.

Möjligt är att man för ett eventuellt nytt lån icke behöver använda avbetalningsförfarandet. Kanske det går att finna någon annan form för avbetalning än den hittills tillämpade. Det är givet att fullmäktige skola överväga denna fråga, då ett nytt lån skall beslutas.

Beträffande bankoutskottets uttalanden om 1942 års premieobligationslån kan till sist göras följande allmänna reflexion. Villkoren för 1942 års premielån äro i stort sett desamma som för 1940 års lån. Den egentliga skillnaden är att 1942 års lån ställer sig 0.4 procent billigare än 1940 års lån. I övrigt äro villkoren i huvudsak lika. De nu kritiserade förhållandena beträffande viss vinstgaranti per serie, serieförsäljningen, provisionen till återförsäljarna och avbetalningsförfarandet gällde även vid 1940 års lån. Detsamma är fallet med de påstådda skattebesparingar, som skulle uppkomma för stora kapitalplaceringar. Det är visserligen sant, att skatterna för dem höjts sedan år 1940, men samtidigt har också lotterivinstskatten fördubblats.

Det är under sådana förhållanden överraskande, att bankoutskottet denna gång kommit med en så lång och vidlyftig kritik över anordningar, som utskottet år 1941 lämnade utan erinran. Anledningen till utskottets kritik nu torde vara, att utskottet anser att försäljningsläget år 1942 var så mycket gynnsammare än år 1940. Detta är sant, men man måste komma ihåg att, som redan förut framhållits, marknadsläget i ett annat avseende var mycket förändrat sedan 1940. När riksgäldskontoret 1942 utgav premielånet, funnos nära dubbelt så många premieobligationer ute i rörelsen mot när man gav ut 1940 års lån. Man visste inte, om marknaden var beredd att suga upp ytterligare 3 miljoner obligationer. Lånet fick emellertid stor framgång.

Det kan dock tacksamt noteras, att utskottet icke velat binda fullmäktige

Ang. 1942 års premieobligationslån. (Forts.)

för framtiden. Det är av vikt för riksgäldsfullmäktige att ha fria händer, när det gäller att gå ut på låne marknaden, så att fullmäktige kunna vid varje tillfälle fastställa de lånevillkor, som de finna erforderliga för ett lyckligt genomförande av lånetransaktionen.

Det bör ihågkommas, att statens lånebehov äro mycket stora. Förra året upplånade riksgäldskontoret nära 2,000 miljoner kronor i nya lån. Helt säkert komma vi upp till detta belopp även i år. Det är angeläget att lånetransaktionerna under sådana förhållanden genomföras på ett sådant sätt, att de nödiga medlen av långivarna ställas till riksgäldskontorets förfogande. En misslyckad låneoperation kan i dessa tider dra med sig många, icke önskvärda konsekvenser.

Jag har, herr talman, velat anföra dessa synpunkter, då jag är en av dem, som sitta på de anklagades bänk. Jag kan emellertid försäkra, att fullmäktige ha bemödat sig om att tillvarata statens intressen vid de tillfällen, då ifrågasvarande lånetransaktioner ha företagits.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Herr Ström ställde »den vilda orkanen» i herr J. B. Johanssons anförande i en viss motsättning till »de milda västanfläktarna» i bankoutsrottets utlåtande. Ja, bankoutsrottet har inte haft anledning att tillgripa någon storslagga och har inte heller velat ge några direktiv för fullmäktige i riksgäldskontoret, och det vill väl inte riksdagen heller. Det är klart att när det gäller bestämmandet av villkoren vid sådana lånetransaktioner som den ifrågasvarande bör det vara fullmäktige, som helt få ta ansvaret och bedöma transaktionerna för varje särskilt fall. Men utskottet har ändå med hänsyn till omständigheterna inte kunnat undgå att göra några reflexioner.

Det är givet att det är lätt att vara efterklok. Herr Ström menade, att man inte kunde förutse den oerhörda succé, som 1942 års premielån i verkligheten blev. Men fullmäktige borde dock inte ha varit alldeles oförberedda på att så skulle bli fallet. Nog kan man säga att läget undergått en radikal förändring från våren 1940 till hösten 1942. Vid förstnämnda tillfälle rådde en mycket stark politisk kris, som även sträckte sina verkningar till de ekonomiska förhållandena. På hösten 1942 fanns det en riklig tillgång på placeringsmedel och stora kassaöverskott i bankerna. Riksgäldsfullmäktige hade också skapat ytterst förnämliga placeringsvillkor, framför allt genom vinstgarantien på 2.1 procent och rätten att köpa hela serier och en hel del sådana förnämliga villkor. Dessa förhållanden borde fullmäktige ha kunnat beakta vid fixerandet av förräntningen och även vid fastställandet av provisionen. Att fullmäktige i båda dessa avseenden ha sett alltför pessimistiskt på läget är ju alldeles uppenbart, och att miljoner kronor därigenom på ett alltför lättförtjänt sätt gått till kommissionärernas, framför allt till bankernas kassaskåp, är väl också ganska tydligt. Fullmäktige ha erkänt detta misstag genom att sänka provisionen, men det gjordes för sent, ty då var större delen av lånet redan placerat.

Herr J. B. Johansson har av det inträffade dragit den slutsatsen, att riksgäldsfullmäktige borde förses med en bättre låneexpertis. Jag tror nog inte att det saknas låneexpertis vid fastställandet av villkoren vid emissionen. Det sker ju underhandlingar med affärsbankerna, som på det området ha en mycket stor erfarenhet, men också och kanske framförallt med riksbanken. Skulle det inom riksgäldsfullmäktige saknas en så högt kvalificerad låneexpertis som önskligt vore, kan man i det sammanhanget erinra om att vid behandlingen av det stora omorganisationsförslaget för åtskilliga år sedan, då det bland annat gällde att tillföra riksgäldskontoret större expertis på detta område, riks-

Ang. 1942 års premieobligationslån. (Forts.)

dagen vägrade att ställa tillräckliga medel till förfogande att användas såsom avlöningsmedel på en viss ledande post. Riksdagen kan därför i det avseendet sägas dela ansvaret.

Mera tveksam kan man kanske vara beträffande förräntningen, men utskottet har den uppfattningen, att man även här hade kunnat komma fram till ytterligare någon reducering, särskilt med tanke på de omständigheter i fråga om lånets placering, som jag här har talat om. Fullmäktige ha medvetet inställt sig på att locka stora kapitalplacering till detta lån. Man måste verkligen på allvar ifrågasätta, om det är i överensstämmelse med idén för dessa premielån. Såsom utskottet också påpekar, är det enda, som kan motivera, att staten i denna form vädjar till allmänhetens spellusta — vilket den faktiskt gör, eftersom ett premielån delvis är ett lotteri — att man på den vägen hoppas kunna komma åt även småspararnas pengar. Genom de vanliga statslånen är det mycket svårt att komma i kontakt med sparverksamheten hos de djupa lagren. Skulle man nu genom ett premielån kunna täcka en väsentlig punkt på sparfronten, hade man kanske anledning att se genom fingrarna med att man vädjar till spellustan. Man skulle kunna vara överseende med att medlen inte äro fullt så korrekta, som man önskar, när staten bedriver en verksamhet. Riksgäldsfullmäktige ha tydligen i det här fallet alldeles släppt denna huvudsynpunkt. De ha inriktat sig på ett jättelån och lagt det hela till rätta för att locka framförallt de stora penningägarna.

Såsom det även påpekas i utskottets utlåtande, har staten med detta lån på ett ur ekonomisk synpunkt icke önskligt sätt konkurrerat med sig själv. Riksgäldsfullmäktige ha i detta fall konkurrerat med både de vanliga statslånen och det statslotteri, som vi faktiskt bedriva. Det är också anmärkningsvärt att ett betydande antal livförsäkringsbolag, som äro de vanliga statslånen kardinalköpare, ha kastat sig på dessa placeringsobjekt. Herr Ström påvisade, att det inte var mer än 9 miljoner kronor, som tecknats på det sättet, men tendensen är ändå anmärkningsvärd. När livförsäkringsbolagen uppträda och köpa premieobligationer, måste det vara något fel i det hela. Även andra bolag och stora kapitalister ha placerat pengar i dessa premielån.

Herr Ström gjorde gällande, att det, som hade skapat lånets succé, inte var den omständigheten, att de stora kapitalägarna, bolag och andra, sökt sig till lånet, utan att obligationerna hade blivit ett spekulationsobjekt. Jag vet inte, om man kan sätta dessa båda omständigheter i någon motsättning till varandra. Man får väl snarare säga, att de stå i en viss relation till varandra.

Att dessa bolag av olika slag och andra större kapitalägare ha sökt sig till dessa placeringsobjekt i det medvetna syftet att komma ifrån en del av skatten på sina inkomster, är väl tämligen klart. Det har skett i stor utsträckning, och det gäller för övrigt inte bara kapitalägare. Herr Ström gjorde gällande, att det inte är troligt, att så har skett. Det är i själva verket inte bara troligt, utan också mycket lätt att konstatera, att så har skett i ett mycket stort antal fall.

Jag kan inte undgå att säga, att det, såsom utskottet har påpekat, var en oriktig konstruktion på ett premielån överhuvud taget och framförallt i den situation, som rådde i fjol, när detta lån sändes ut på marknaden. Fullmäktige ha bortsett från, att ett premielån i hög grad är ett lotteri. Den lockelse, som ligger i utsikten för en köpare av dessa obligationer att komma åt en av de större vinsterna, är någonting väsentligt i det hela och den kanske mäktigaste anledningen till att folk placerar sina pengar i sådana papper. Fullmäktige ha, förefaller det mig, i alltför hög grad bortsett från att den lockelsen finns och att den bör kunna utnyttjas av den låntagande staten. Trots allt vad herr Ström har framhållit kan man inte komma ifrån, att det varit en oförmånligare transaktion för staten, än den kunde ha varit, om det funnits ett

Ang. 1942 års premieobligationslån. (Forts.)

verkligt förutseende hos fullmäktige. De ha gjort en dålig erfarenhet, som bör utnyttjas och beaktas, när 1933 års lån i höst skall prolongeras.

Vad avbetalningsköpen beträffar, så får man inte bortse från att de kunna vara förenade med vissa fördelar. De innebära kanske enda möjligheten för många personer att komma över en sådan obligation. Att ett sådant köp är förenat med ett visst sparande, är det lätt att övertyga sig om. Men man kan inte undgå att finna avbetalningsvillkoren avskräckande. För närvarande betalas obligationerna med 59 kronor. Utskottet har konstaterat, att för köparen innebära avbetalningsvillkoren en kostnad av ungefär $2\frac{2}{3}$ procent i månaden under den tid avbetalningen pågår. Det kanske är lättare att uppfatta vad det rör sig om, då jag säger, att det motsvarar en ränta av 32 procent för år räknat. Det är klart att det inte är kommissionärerna, som roffa åt sig så stora vinster. Deras avans på affären är tvärtom kanske bara rimlig och skälig. Anledningen till att priset blir så högt är att kostnaderna för avbetalningsverksamheten äro så stora tack vare alla dessa agenter, som ha sitt levebröd av att gå omkring och sälja obligationer. Men det kan ändå ifrågasättas, om det är riktigt värdigt ur statens synpunkt att lämna sin sanktion åt en sådan verksamhet. Det kan vara en viss nytta förenad med möjligheten att få köpa obligationer på avbetalning, men såsom utskottet påpekar, torde det inte saknas möjligheter att ordna den saken t. ex. genom bankerna på ett billigare och för allmänheten mera tillfredsställande sätt. Bankoutskottet har många gånger uttalat sig rörande denna avbetalningsverksamhet. Den har i alla fall segt hållits vid liv, framförallt beroende just på att det är så många människor, som ha sitt levebröd av försäljningen. Under andra förhållanden får man naturligtvis ta hänsyn till detta. Man vill inte gärna beröva folk deras inkomster, men i det läge, som för närvarande råder på arbetsmarknaden, torde det knappast vara skäl för staten att sanktionera en verksamhet, som man måste finna både oekonomisk och osympatisk.

Efter härmed slutad överläggning lades den nu föredragna punkten till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 10, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; samt

nr 11, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor samt avdelningskontor i Malmö.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående överförande av trafikförsäkrings- och automobilförsäkringsverksamheten till riksförsäkringsanstalten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om införande
av höger-
trafik.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om införande av högertrafik.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 47 i första kammaren av herr *Nisser* m. fl. och nr 7 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Hällbacken m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i princip besluta att införa högertrafik i riket samt bemyndiga regeringen att, så snart förhållandena det medgäve, genomföra reformen, dock senast 2 år efter krigets slut.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört bland annat följande:

»Enligt utskottets mening kan det med hänsyn till det statsfinansiella läget ej ifrågasättas att under nuvarande förhållanden genomföra en så omfattande omläggning av trafikväsendet, som skulle bliva följden av införande av högertrafik. Att fixera den framtida tidpunkt, då en övergång till högertrafik kunde ur ifrågavarande synpunkt vara lämplig eller möjlig, torde ej heller låta sig göra. Hur det statsfinansiella läget kan komma att gestalta sig efter ett fredsslut lär nämligen för närvarande ej kunna med någon säkerhet överblickas.

Såsom skäl för fattande av ett principbeslut har anförts, att omnibusägare och andra företagare inom det yrkesmässiga trafikväsendet därigenom skulle lämnas tillfälle att verkställa förberedande åtgärder för övergång till högertrafik, vilka åtgärder kunde förväntas nedbringa kostnaderna för omläggningen. Detta skäl kan dock enligt utskottets mening knappast vara berättigat under annan förutsättning än att man åtminstone tillnärmelsevis kan fastställa tidpunkten för övergången.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och då ett principbeslut ej synes böra fattas, förrän det kan förutses, vid vilken tidpunkt en eventuell reform kan genomföras, finner utskottet ej skäl att tillstyrka bifall till motionerna. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t, då förhållandena det medgiva, tager frågan under omprövning.

På grund härav får utskottet hemställa, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.»

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Linder*, *Forsslund*, *Löfvander* och *Hallagård*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»Såsom framgår av — — — (lika med utskottet) — — — två år efter krigets slut.

Enligt utskottets mening kan det med hänsyn till det statsfinansiella läget ej ifrågasättas att under nuvarande förhållanden genomföra en så omfattande omläggning av trafikväsendet, som skulle bliva följden av införande av högertrafik. Att fixera den framtida tidpunkt, då en övergång till högertrafik kunde ur ifrågavarande synpunkt vara lämplig eller möjlig, torde ej heller låta sig göra. Hur det statsfinansiella läget kan komma att gestalta sig efter ett fredsslut lär nämligen för närvarande ej kunna med någon säkerhet överblickas. För bekämpande av den med en eventuell fredskris följande arbetslösheten äro de arbeten, som måste företagas i samband med övergång till högertrafik, av underordnad betydelse.

Såsom skäl för fattande av ett principbeslut har anförts, att omnibusägare och andra företagare inom det yrkesmässiga trafikväsendet därigenom skulle lämnas tillfälle att verkställa förberedande åtgärder för övergång till högertrafik, vilka åtgärder kunde förväntas nedbringa kostnaderna för omläggningen. Detta skäl kan dock enligt utskottets mening knappast vara berättigat.

Om införande av högertrafik. (Forts.)

tigat under annan förutsättning än att man åtminstone tillnärmelsevis kan fastställa tidpunkten för övergången.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och då ett principbeslut ej synes böra fattas, förrän det kan förutses, vid vilken tidpunkt en eventuell reform kan genomföras, får utskottet hemställa, att förevarande motioner icke måtte för-
anleda till någon riksdagens åtgärd.»;

2) av herr *Pettersson* i Hällbacken, som av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen i princip måtte uttala sig för införande av högertrafik;
samt

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville, så snart förhållandena det medgäve, för riksdagen framlägga förslag härom.

Herr *Linder*: Herr talman! Såsom herrarna kanske ha observerat, äro ett par reservationer fogade vid ifrågavarande utlåtande. Den ena har, bland andra, jag undertecknat.

När jag nu ser på vad som förevarit vid ärendets behandling i utskottet, förefaller det mig, som om reservanterna befunne sig i ungefär samma situation som den man, som reste till tings för att uppträda såsom kärande i ett mål, men som slutade med att stå såsom svarande i samma mål. När vi först i utskottet behandlade den här frågan, befunno sig reservanterna jämte några andra ledamöter av utskottet i majoritet, och i enlighet med de skäl, som från vårt håll anfördes under diskussionen, avfattade sekretariatet motiveringen för det ställningstagande, som utskottet hade beslutat. Vi reserverar tyckte, att sekretariatet hade skrivit riktigt och bra. Vi ha också i vår reservation så gott som ordagrant upprepat vad sekretariatet har skrivit. — Men, när vi kommo till justeringen, blev läget annorlunda. Då stannade vi i minoritet och blevo följaktligen reserverar.

Frågan om högertrafikens införande i landet är ju gammal. Riksdagen har tidigare skrivit till Kungl. Maj:t och anhållit om en utredning, och Kungl. Maj:t villfor riksdagens hemställan och gav en kommitté i uppdrag att utreda de förhållanden, som sammanhånga med ett införande av högertrafik. Kommittén, som har avgivit sitt utlåtande i saken, har funnit, att högertrafik bör införas här i landet, men har i sitt utlåtande inskjutit den kloka reservationen »därest ej ur statsfinansiella synpunkter eller av andra skäl, som undandraga sig kommitténs bedömande, hinder möter».

Nu kan man kanske säga, att inte alla riksdagens ledamöter bry sig om att närmare jämföra utskottets och reservanternas motiveringar, därför, att man tycker, att de på det hela taget äro skäligen lika. Men dessa båda yttranden av utskottet och reservanterna äro *icke* lika. Vi reserverar ha intagit vår ställning till ifrågavarande motioner med hänsyn till *regeringens* ståndpunkt. Vilken ståndpunkt regeringen intar, vet man. — År 1941 väcktes nämligen motioner om införande av högertrafik, och vid deras behandling avstyrkte utskottet motionärernas hemställan. — När frågan behandlades i andra kammaren, höll kommunikationsministern ett anförande, där han utvecklade skälen för regeringens ståndpunkt. Han medgav därvid, att många av de hörda myndigheterna hade ställt sig positiva till tanken, att högertrafik skulle införas, men framhöll, att även starka betänkligheter hade rests däremot. Bland annat omnämnde han de sedermera ofta påtalade stora finansiella svårigheterna, och han hänvisade även till överbefälhavarens uppfattning i saken. I fråga om den betydelse, som införande av högertrafik skulle ha ur *arbetslöshetssynpunkt*, förklarade han gentemot dem, som ville göra gällande att reformen skulle motverka ar-

Om införande av högertrafik. (Forts.)

betslösheten, att så *icke* var förhållandet, och han angav också anledningen därtill. När det exempelvis gällde omändringarna av den stora omnibusparken o. dyl., kunde sådana endast utföras vid verkstäder som specialiserat sig därpå, förklarade statsrådet, och övriga arbeten skulle på det stora hela taget göra varken till eller ifrån ur arbetslöshetssynpunkt. Kommunikationsministern slutade med att säga: »Regeringen har icke principiellt fattat ståndpunkt i frågan om övergång till högertrafik, men regeringen anser det oundgängligen nödvändigt att vänta med sitt ståndpunktstagande, till dess det framtida läget kan bättre överblickas».

Vi reservanter anse precis detsamma. Vi ha särskilt understrukit, att man inte bör göra sig överdrivna förhoppningar om, att en reform skulle få någon större betydelse, när det gäller att avhjälpa arbetslösheten, och jag förstår inte, varför utskottet inte har velat taga upp den synpunkten. Detta är ju ändå en rätt viktig sida av saken, ty många människor kunna tro, att en hel mängd arbetstillfällen skulle skapas, om vi införde högertrafik, och att en befarad arbetslöshet då kraftigt skulle kunna minskas, men detta är, som sagt, inte fallet. Utskottet hade bort omnämna detta förhållande i sitt utlåtande, men i det avseendet äro reservanterna ensamma om att ge någon upplysning.

Även när det gäller de ekonomiska betänkligheterna ha reservanterna velat strängt hålla sig till vad Kungl. Maj:t genom kommunikationsministern deklarerat. Alla människor veta ju, att statens finanser äro hårt ansträngda. En sak är, att man skulle önska genomföra en reform, en annan är, om man har råd att göra det. Har man inte det, anser jag för min del, att man får låta bli. Men så har inte utskottet sett på saken, utan det har i sitt utlåtande liksom tillfogat en liten snärt för att driva på regeringen. Utskottet yttrar nämligen till sist i sin motivering: »Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t, då förhållandena det medgiva, tager frågan under omprövning». Var det nödvändigt att säga detta? Jag kan inte inse det. Gillar man regeringens ståndpunkt, som ju är betingad av de stora ekonomiska svårigheter, som hopat sig, har man ingen anledning att på detta sätt försöka skynda på Kungl. Maj:t i nuvarande situation. Vi reservanter ha den uppfattningen, att det i verkligheten står någonting mer att läsa i utskottets utlåtande än vad formuleringen direkt ger vid handen, och det äro vi inte nöjda med. Vi önska inte, att riksdagen skall tumma på regeringens ståndpunkt i frågan. Vid 1941 års riksdag fastslogs, att frågan ligger hos Kungl. Maj:t och att Kungl. Maj:t i sinom tid kommer att taga upp den till behandling. Den är alltså i goda händer. Varför skall man då i år liksom ge Kungl. Maj:t en pådrivare? Det är enligt min uppfattning alldeles onödigt.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som undertecknats bl. a. av mig.

I detta anförande instämde herr *Löfvander*.

Herr Sundberg: Herr talman! Det enligt min mening avgörande vid bedömandet av denna fråga bör vara vilken ståndpunkt man har i princip i fråga om höger- eller vänstertrafik på våra vägar och gator.

Hävdar man den uppfattningen att Sverige i den nya tid, som kommer efter kriget, kan vara »sig selv nok» och att vi i trafikhänseende kunna isolera oss från våra grannländer i Norden och från världen i övrigt, är det logiskt att komma till den slutsatsen, att det är för dyrt och att vi med hänsyn till det statsfinansiella läget icke böra gå in för införande av högertrafik. Jag kan dock icke underlåta att uttala min förvåning över, att det finns personer som intaga en sådan ståndpunkt i ett land som Sverige, vilket i högre grad än de flesta andra länder är beroende av kontakt och kommunikation med världens

Om införande av högertrafik. (Forts.)

övriga länder för sitt näringslivs vidmakthållande och förkovran och därmed för bibehållandet av den levnadsstandard, som vi med fog kunna vara glada och stolta över. Men jag misstänker att de, som ha en negativ inställning till denna reform, icke till fullo ha insett betydelsen av att denna fråga bringas till sin lösning även med hänsyn till den vidare aspekt som jag här tillåtit mig vidröra.

Jag kan däremot icke förstå dem, som visserligen erkänna, att högertrafik är fördelaktig och att den bör genomföras i sinom tid, men som säga att vi icke nu böra fatta principbeslut i frågan. Ett principbeslut kostar ju ändå inga pengar nu! Det berör icke vårt statsfinansiella läge för närvarande. Men när det sedan skall förverkligas, säger man, kostar det pengar, och då berör det vårt statsfinansiella läge. Ja, det är sant. Men lika sant är att det kommer att kosta mycket mera pengar att införa högertrafik, om vi vänta därmed i tre, fem eller tio år. Ty vi böra göra klart för oss, att det icke endast är ombyggnaden av omnibusparken och spårvagnarna, varom utskottet talar, som kommer att sluka mycket pengar, utan kanske ännu mer betydelsefull ur ekonomisk synpunkt är i detta sammanhang ombyggnaden av våra vägar. Vi befara ju att fredskrisen kommer att medföra stor arbetslöshet, och vi veta att vårt kanske viktigaste instrument för att bemästra denna arbetslöshet är byggandet av vägar. Härför ha planer uppgjorts och uppgöras alltjämt. Men de uppgöras helt naturligt med utgångspunkt från nuvarande trafikregler, alltså vänstertrafik. Om vi i skarven mellan krigs- och den blivande fredsepoken sätta i gång ett vägbyggande i stort, och riksdagen sedan några år framöver beslutar införa högertrafik, blir det utan tvivel nödvändigt att i betydande omfattning ändra sträckningen av dessa nybyggda vägar, där de korsar andra vägar, något som kan undvikas om ett principbeslut om högertrafik nu fattas. Jag är rädd för att man ute i landet icke kommer att uppskatta en sådan utveckling, utan att man kanske tvärt om kommer att tolka den som ett bevis på oförmåga från riksdagens sida att med framsynthet behandla ett så viktigt ärende som detta.

Nu kanske någon tycker att det är egendomligt att jag för detta resonemang, då jag tillhör utskottsmajoriteten. Detta senare beror emellertid på den omständighet, som herr Linder här nyss berörde. Den rent negativa ståndpunkt, som han och herr Löfvander m. fl. intogo i frågan, skulle kanske ha blivit utskottets, om icke jag och flera andra utskottsledamöter, som voro principiella högertrafikanshängare hade stött det modifierade förslag, som framkom från utskottets läroförande och som fick en mera positiv innebörd genom att den sats tillfogades, som herr Linder här vände sig mot, nämligen att utskottet förutsätter, »att Kungl. Maj:t, då förhållandena det medgiva, tager frågan under omprövning».

Sedan jag lämnat denna förklaring, anser jag mig emellertid oförhindrad att ansluta mig till och rösta för den klart positiva och enligt min mening rikttigare ståndpunkt, som herr Petterssons i Hällbacken reservation företräder.

Jag vill påpeka för de ledamöter, som av hänsyn till det statsfinansiella läget tveka att rösta för denna reservation, att den i motsats till motionen icke ifrågasätter att högertrafiken skall vara genomförd inom en viss tidrymd. Det lägges enligt reservationen i Kungl. Maj:ts hand att avgöra, när reformen lämpligen bör genomföras. Det måste då anses såsom alldeles självklart, att om det statsfinansiella läget efter kriget är sådant, att det icke är möjligt eller lämpligt att genomföra högertrafik, så kommer heller icke förslag därom att från Kungl. Maj:ts sida framläggas. Därför anser jag att även de, som äro oroliga för ett principbeslut nu med hänsyn till reformens framtida ekonomiska konsekvenser, kunna stödja denna reservation, även om de icke godtaga de andra skäl, jag

Om införande av högertrafik. (Forts.)

tidigare anfört och som enligt min mening just ur ekonomisk synpunkt tala för ett principbeslut nu om införande av högertrafik.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Pettersson i Hällbacken avgivna reservationen.

Herr Nisser: Herr talman! Den fråga som nu behandlas är av ganska gammalt datum. Jag vill icke här söka rekapitulera vad som har blivit sagt för och emot högertrafikens genomförande under de många år som frågan dryftats man och man emellan, i sammanslutningar och även i riksdagen. Jag vill endast konstatera att förståelsen för högertrafikreformens behövlighet har trängt igenom i allt vidare kretsar.

Ett positivt resultat av arbetet på frågans lösning uppnåddes år 1939, då regeringen tillsatte en kommitté för att utreda spörsmålet om lämpligheten att införa högertrafik. Den uppfattning som de sakkunniga kommo till, var ju ganska positiv, i det att de förordade högertrafikens införande. Under kommittébetänkandets vandring på remiss till olika instanser kom ju frågan under mycket sakkunnig behandling. Jag vill icke här upprepa allt som därvid yttrades, men för att möjligen övertyga dem, som inte själva tro sig om att kunna bedöma frågan, om en övergång till högertrafik är önskvärd eller ej, vill jag nämna några av de remissinstanser som ha uttalat sig. De ha uttalat sig i tre riktningar. En del voro för att reformen borde genomföras år 1943, en del för att den borde genomföras redan tidigare och andra åter för att den skulle genomföras senare. Jag skall be att få räkna upp några av de myndigheter, som yrkade på att högertrafik skulle införas redan år 1943, för att visa, att det inte var vilka som helst som yttrade sig för den saken. Det var länsstyrelserna i Jönköpings, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs och Jämtlands län samt fem vägingenjörer, fem vägstyrelser, fem länsbesiktningsmän, polismästaren samt ordnings- och trafikpolisintendenterna i Stockholm, poliskamrarna i Göteborg och Norrköping, vidare väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, arméförvaltningens tygdepartement och statens arbetsmarknadskommission samt av de av departementet hörda sammanslutningarna svenska spårvägs-, buss- och förortsbaneföreningen, trafikförsäkringsföreningen, motormännens riksförbund, automobilbesiktningsmännens förening, svenska trafikförbundet, svenska teknologföreningen och svenska vägstyrelsernas förbund. Dessa myndigheter voro eniga i sin uppfattning, och de representera så mycken sakkunskap, att det förefaller mig som om de enskilda som ännu stå tveksamma skulle kunna låta sig övertygas av dem om att en övergång till högertrafik verkligen är motiverad och bör komma till stånd.

Den av mig med flera år 1941 väckta motionen om att redan då fatta beslut om övergång till högertrafik blev av riksdagen avslagen. Det framställdes ju den gången inte heller något yrkande om bifall till motionen, vilket närmast berodde på att överbefälhavaren hade uttalat sig emot att man genomförde en trafikreform, när man kunde befara en allmän mobilisering, varvid en övergång till högertrafik skulle kunna vålla en viss oreda och villervalla. Det var synpunkter som man måste ta hänsyn till, vilket vi ju också gjorde.

Nu frågar man sig kanske om det inträffat någonting sedan dess, eftersom frågan ånyo framföres motionsvägen. Ja, det har det faktiskt gjort. Det har inträffat, att alla andra länder på Europas kontinent nu övergått till högertrafik. Så var inte förhållandet då. Sverige är alltså det enda land på den europeiska kontinenten som fortfarande har vänstertrafik, och här skulle man

Om införande av högertrafik. (Forts.)

således kunna tillämpa uttrycket att vi äro »den yttersta svanskotan i Europa» åtminstone i fråga om enhetliga trafikbestämmelser. Sverige är det enda land som tillämpar olika bestämmelser i fråga om trafiken på land, på sjön och i luften. På sjön och i luften ha vi samma trafikreglemente som överallt i världen, men på land envisas vi med att stå kvar vid vår gamla vänstertrafik.

Under dessa år har man vidare mer och mer börjat dryfta frågan om ett närmare samgående mellan de nordiska staterna. Det är ju en önskan, som jag tror delas av de flesta, att det skall bli ett mera intimt samarbete mellan Nordens stater, och då är det väl ganska orimligt att tänka sig, att Sverige skall stå som en skiljemur mellan de övriga länderna. Kommer man från Finland och skall över till Norge skall man genast ändra sin inställning till trafiken, när man passerar genom Sverige, för att i Norge återgå till det man var van vid i Finland och vice versa. Jag vill särskilt betona, att det här inte bara är fråga om biltrafiken, som många tycks tro, utan det gäller alla trafikarter, vare sig de äro gående eller åkande.

Dessutom har den ekonomiska sidan av saken mer och mer betonats och skjutits i förgrunden. Det är givetvis en ganska stor ekonomisk fråga att göra denna omläggning, men skall man göra den med så små ekonomiska uppoffringar som möjligt, måste man tänka på att i tid ordna sig för en dylik övergång. Det är ju också betecknande, att de som närmast torde få kännning av den ekonomiska sidan av denna fråga, d. v. s. de till Svenska spårvägs-, buss- och förortsbaneföreningen anslutna företagen, ha ingått med en framställning till Konungen om att principbeslut nu måtte fattas om införande av högertrafik. Det lär förestå beställning för Stockholms stads del av 500 bussar, som alltså komma att så småningom sättas i drift. Bussparken kommer givetvis att växa i hela landet, när vi åter få fredliga förhållanden. Då böra ju de som skaffa sig bussar veta hur det blir, så att de redan nu kunna vidtaga sådana åtgärder, att en överflyttning av dörrar från den ena sidan till den andra m. m. låter sig göra utan alltför stora kostnader. Det blir alltså en betydande besparing om man redan nu i princip fattar beslut om att införa högertrafik. Svenska spårvägs-, buss- och förortsbaneföreningen säger, att betydande besparingar kunna ernås, om man redan nu får veta vad man har att inrikta sig på i detta avseende. Likaså säger föreningen, att mycket stora besparingar kunna göras, om riksdagen fattar ett beslut om införande av högertrafik innan trådbussdriften i landet ytterligare utbyggs.

Jag vill inte trötta vidare med denna sak, ty den är ju så mycket utredd, och jag tror, att jag inte bedömer stämningen fel om jag säger, att de allra flesta numera äro eniga om att vi förr eller senare böra gå över till högertrafik och inränga våra bestämmelser för landtrafiken i överensstämmelse med dem som gälla i övriga länder i Europa.

Jag finner, att herr Petterssons i Hällbacken reservation väl fyller de anspråk man för närvarande kan ställa på ett beslut i föreliggande fråga. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Pettersson i Hällbacken avgivna reservationen.

Herr Norman: Herr talman! Eftersom läget i utskottet vid beslutets fattande i denna fråga kommit på tal, vill jag meddela, att sju ledamöter förordade ett principbeslut om införande av högertrafik. När motiveringen skulle skrivas förelåg det möjligheter att reducera dessa sju till en, och som ledare av utskottets förhandlingar var jag ganska angelägen om att åstadkomma detta resultat, vilket också lyckades utan att man alls behövde ge avkall på några principer.

Om införande av högertrafik. (Forts.)

Herr Linder har framhållit skillnaden mellan reservanternas och utskottets motivering. Det är ju ganska naturligt, att utskottet har avstått från att ta ståndpunkt till en detalj i föreliggande fråga, nämligen hur det kommer att ställa sig med kostnadernas förhållande till åtgärder för arbetslöshetens bekämpande. Det kan vara tids nog att ta detta spörsmål i beaktande när det föreligger ett förslag om genomförande av högertrafik eller inte.

Vad så beträffar den lilla anmärkning som herr Linder gjorde om den förut-sättning beträffande frågans fortsatta handläggning, som utskottet anger, har tydligen herr Linder därur utläst något väsentligt mera än vad utskottet syftat till. I interpellationsdebatten vid 1941 års riksdag förklarade herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, att regeringen icke principiellt fattat ståndpunkt i frågan men ansåge det oundgängligen nödvändigt att vänta med sitt ståndpunktstagande, till dess det framtida läget kunde bättre överblickas. Man har alltså icke anledning förutsätta annat än att regeringen skall göra detta principiella ståndpunktstagande. Någoting annat har inte heller utskottet förordat, att riksdagen skall uttala sig för, när utskottet säger: »Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t, då förhållandena det medgiva, tager frågan under omprövning.»

Det väsentliga tvisteämnet synes emellertid vara om riksdagen skall fatta ett principbeslut eller inte. För egen del har jag varit ganska angelägen om att inte förorda, att riksdagen nu skall fatta ett principbeslut. Två mycket starka skäl tala emot att några åtgärder på här föreliggande område under nuvarande förhållanden böra vidtagas. Det första skälet är det som av överbefälhavaren framförts i yttranden över de sakkunnigas utredning, vilket ju också de principiella anhängarna av högertrafik, de som vilja ha denna reform genomförd så fort som möjligt, böjt sig för. Det ha motionärerna böjt sig för, när de i sin motion förordat, att reformen skulle genomföras inom en viss tid, dock med tanke på att den tiden inte kan inträffa förrän efter krigets slut. Det andra mycket betydelsefulla skälet är de statsfinansiella förhållandena. Utskottet har understrukt, att dessa synas väga tungt för att inte nu fatta något principbeslut, då man får anta, att de statsfinansiella svårigheterna komma att göra sig gällande ganska lång tid efter krigets slut. Enligt min uppfattning skulle man med ett principbeslut nu kanske uppväcka förhoppningar, som statsmakterna sedan inte kunna infria på grund av det statsfinansiella läge, som då troligen kommer att råda. Ett principbeslut i denna fråga bör inte fattas förrän samtidigt med att man vet, när man skall kunna genomföra reformen och hur den skall kunna genomföras. Det har för mig varit angeläget, som jag sade, att från utskottets sida inte skulle förordas något annat än att man skulle dröja med att fatta ett principbeslut i denna fråga.

Om jag skulle försöka att deklarerera hur åsiktsuppfattningarna inom utskottet ligga till, tror jag att jag skulle kunna säga, att de fyra reservanter, som inte varit belåtna med utskottets motivering, äro de principiella nejsägarna i denna fråga. Bakom majoriteten stå ledamöter, som äro principiella anhängare för genomförande av högertrafik, men därjämte också ledamöter, som vilja vänta med att ta ståndpunkt till dess frågan blivit framlagd i ett sådant skick, att man kan överblicka hela problemet på ett helt annat sätt än vad man nu kan göra.

Man behöver således inte, och det är inte heller riktigt att göra det, utläsa någon annan mening i vad utskottet anfört som motivering än vad som står i utlåtandet. Gör man inte det, finns det ingen anledning för dem som nu inte vilja förorda ett principbeslut att gå på skilda linjer i fråga om motiveringen.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Om införande av högertrafik. (Forts.)

Herr Linder: Herr talman! Jag tyckte, att herr Norman behagade säga, att det var en liten anmärkning, som jag gjorde mot utskottets utlåtande på den punkt, där det heter: »Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t, då förhållandena det medgiva, tager frågan under omprövning.» — Ja, herr talman, denna anmärkning är väl ändå inte så liten, ty kammaren har ju nyss hört av herr Sundberg, att *denna* passus avgjorde herr Sundbergs ställningstagande. Han tog en positiv inställning till frågan just på grund av det skäl, som anföres i den sista punkten av utskottets utlåtande. Denna anmärkning kan väl då inte vara så liten. Den har föranlett ledamöter av utskottet att rubba sin uppfattning. Herr Sundbergs uppfattning är ju eljest, att ett principiellt beslut bör fattas i denna fråga, men han har gått över till majoriteten just på grund av denna, som herr Norman kallade, lilla anmärkning. Jag är för övrigt glad att höra av herr Sundberg, att just denna punkt har ett positivt värde i hela denna fråga. Den betyder, som herr Norman formulerade det, att det bakom den stå vissa ivriga anhängare av, att reformen genomföres, som alltså nolens volens vilja ha den genomförd.

Det är mycket riktigt, att det finns ivriga anhängare för denna sak, men det är alls inte riktigt, när herr Norman, utskottets ordförande, säger att vi, som reserverade oss, äro principiella nejsägare. Vi ha visst ingen negativ inställning i denna fråga, långt därifrån. Jag har varit med om att en gång i tiden rösta för utredning av denna fråga, och jag har inte någon annan inställning än att man skall vara klok och eftertänksam, när man gör en sådan stor affär. Jag har varit med om att här i kammaren votera igenom hundratals miljoner kronor, men det har ju då gällt försvaret, det har gällt vår frihet, och då har ingenting ansetts för dyrt. Men jag kan väl aldrig tänka mig, att herrarna ämna fortsätta på samma sätt efter kriget. Man kan väl ändå inte vara med om att votera dessa 25 miljoner kronor, som väl ett genomförande av denna reform kommer att kosta, därför att man säger sig, att 25 miljoner mer eller mindre inte spela någon roll i den stora konkursern. Ånej, man måste väl i alla fall försöka rätta munnen efter matsäcken, i det längsta. Det kan väl inte vara något fel att intaga en klok och försiktig hållning i denna fråga, såsom reservanterna velat göra. Det är mig omöjligt att förstå, att det kan vara oriktigt från deras sida.

Jag kan inte förstå varför herr Sundberg, liksom herr Nisser, är så ivrig för att det skall fattas ett principiellt beslut redan nu. För det första vill jag fråga, om det är klokt, att i ett läge av finansiell svårighet, när skulderna oupphörligen växa i samhället, fatta beslut om tillägg på ytterligare flera miljoner kronor. Herr Sundberg säger, att det kommer att bli dyrare att genomföra reformen sedan. Ja, veta vi det? Jag hade verkligen trott, att det inte skulle bli så dyrt en gång i tiden, när freden kommer. Jag vet mycket väl, att vi ha stora skulder att betala, men det är väl ändå inte meningen, att allting skall bli lika dyrt, som det är nu. Jag trodde tvärtom, att man skulle försöka gå tillbaka till gamla tiders förhållanden, om det vore möjligt. Man skall väl inte inrikta sig på att allt *skall* bli dyrare, men det kanske finns de, som vilja tjäna på att det skall bli dyrare.

Sedan förstår jag inte heller, varför man, som även herr Norman säger, är så *ivrig* anhängare av detta. Tvivla herrar Sundberg och Nisser på, att det skall bli ett beslut om högertrafiken? Jag tror för visso, att det blir högertrafik, men jag hoppas att det måtte bli i en situation, då vi alla äro ense om att *nu* kunna vi taga steget. Tro verkligen herrarna, att ett principiellt beslut i dag om att införa högertrafik får lov att bestå, om landet skulle råka i ett finansiellt nödläge? Så blir det visst inte, därom är jag övertygad. Hur mycket principbeslut det än är, kommer riksdagen i alla fall att rucka på det,

Om införande av högertrafik. (Forts.)

därest det skulle visa sig att skulderna växt så betydligt, att vi helt enkelt inte ha råd att genomföra reformen. Då blir det inga pengar, utan vi få vänta med denna sak.

Jag har ansett mig böra göra detta genmäle till vad som sagts av herrarna som ha den principiella inställningen, liksom också till vad herr Norman anfört, och jag ber alltjämt, som jag tycker på goda skäl, att få yrka bifall till reservanternas yttrande såsom måttfullt.

Herr Nisser: Herr talman! Utskottets ärade ordförande, herr Norman, grundade sin uppfattning rörande det olämpliga i att nu fatta ett principbeslut egentligen på två olika synpunkter. Dels anförde han att överbefälhavaren uttalat sig mot införande av högertrafik nu. Men överbefälhavaren har mig veterligt icke yttrat sig mot ett principbeslut, utan har gjort det uttalandet att han för sin del tillstyrker högertrafiken. För hans del föreligger sålunda ingen tvekan om att principen är riktig.

Dessutom anfördes det statsfinansiella skälet. Ja, omläggningen kommer givetvis att kosta en hel del pengar, men den kommer att kosta mycket mera pengar om man uppskjuter beslutet i frågan, så att inte de som ha ansvaret att skaffa den nya buss- och bilparken kunna ta hänsyn till en kommande ändring. Det är just Svenska spårvägs-, buss- och förortsbaneföreningen som har hemställt att ett principbeslut skulle fattas, för att de skola veta vad de ha att rätta sig efter. Denna förening representerar ju, kan man säga, den största sakkunskapen i fråga om de kostnader som komma att drabba trafikväsendet vid en omläggning. Jag tror nämligen det är riktigt, att de största kostnaderna, såsom det har sagts förut, komma att uppstå på grund av ändringar av de motorfordon som nu trafikera vägarna. Därför anser jag att det kan vara olämpligt att gå emot denna sakkunskap på det ekonomiska området, som ju inte strävar till något annat än att minska de kostnader som måste uppkomma.

Jag kan alltså inte finna att dessa båda skäl mot att fatta principbeslutet kunna vara bärkraftiga.

Herr Forslund: Herr talman! När man tidigare har talat om denna fråga, har argumenteringen alltid lagts på den bogen, att reformen skulle vara ett led i strävandena att åstadkomma större trafiksäkerhet, och då särskilt vara av värde för dem som resa till och från detta land. I dagens debatt har man emellertid fört in även andra synpunkter. Herr Sundberg lade till och med upp frågan så stort, att han ansåg att det här gällde vårt lands industriella utveckling och vår levnadsstandard, samt var förvånad över att det fanns personer som intogo en negativ ståndpunkt härvidlag och inte kunde biträda bl. a. vad herr Pettersson i Hällbacken yrkat i sin reservation. Detta är ju ett alldeles nytt argument, som har kommit med i diskussionen först i dag. Jag har inte haft tillfälle att gå in på någon diskussion om det vare sig i utskottet eller tidigare, och därför vidbliver jag fortfarande min gamla uppfattning att detta är ett trafikproblem i vanlig mening, som särskilt sammanhänger med frågan om trafiksäkerheten.

För en kort stund sedan diskuterade vi här i kammaren ett litet avsnitt av trafikproblemet i vad gäller att bekämpa trafikolyckorna. Det rörde sig om bidrag till en förening, som för närvarande har anslag med 50,000 kronor per år, och det var fråga om att lägga in en utvidgad och kompletterad verksamhet i något statsorgan, som redan existerar, eller också skapa ett nytt. Genom att samordna verksamheten på det sättet ville man skapa större effektivitet och skänka ökad auktoritet åt vad som gjordes. Men då sades det från statsråds-

Om införande av högertrafik. (Forts.)

bänken: »Nej mina herrar, det kunna vi inte göra, ty det kostar pengar.» I denna lilla fråga ville man alltså från statsrådsbänken inte ge oss ens det minsta löfte om att det för närvarande skulle vara möjligt att gå fram på den föreslagna vägen. Förslaget om högertrafik är av en helt annan storleksordning, eftersom det beräknas kosta cirka 25 à 30 miljoner kronor. Under sådana förhållanden måste det väl vara fullt logiskt om en och var av oss, som har att pröva dessa spörsmål mot bakgrunden av läget för närvarande och även med blicken riktad framåt, säger att det inte finns några möjligheter att under den närmast liggande tiden satsa så mycket pengar för detta speciella ändamål på trafikväsendets område. Det rimligaste är väl att man ställer sig avvaktande och ser vad tiden egentligen kan komma att tvinga oss till på detta område. Merkostnaderna genom ett dröjsmål — om man nu skall gå in för denna ändring, varom kan diskuteras — kunna inte bli av den storleksordning, att hänsyn därtill nu skulle driva oss till ett förhastat beslut.

Någon talare, jag tror det var herr Nisser, åberopade remissinstansernas yttranden. Därtill får jag säga att jag gärna skulle vilja se den remissinstans i ansvarig ställning som i dag, trots de ekonomiska bekymmer vårt land har, skulle vilja träda fram och här förorda ett principbeslut samt förklara sig beredd att ta konsekvenserna av att förändringen verkställs inom en mycket nära framtid. Jag tror så gott om de olika ämbetsmannainstanser, som äro i tillfälle att yttra sig i hithörande ting, att de i ett prekärt läge sådant som vi för närvarande befinna oss i varken skulle vilja rekommendera eller påfordra ett ställningstagande nu.

När man här så starkt åberopar betänkandet av 1939 års högertrafikkommitté, vill jag säga att man nog pressar det slut, vartill denna kommitté har kommit, litet väl hårt. Om man läser slutklämman i kommitténs betänkande, finner man nämligen att kommittén har enligt min mening knappast sagt någonting alls. Utlåtandet slutar som följer: »Kommittén vill därför förorda, att — därest ej ur statsfinansiella synpunkter eller av andra skäl, som undandraga sig kommitténs bedömande, hinder möter — beslut fattas om införande av högertrafik i vårt land i enlighet med av kommittén förordade riktlinjer.» En starkare reservation vid ett ståndpunktstagande kan man väl knappast finna i ett kommittébetänkande, och det är med hänsyn härtill som jag vågar påstå att man nästan kan tolka det till vad man vill. I varje fall synes det inte ligga någon hänförelse i betänkandet för att reformen nu skall genomföras eller ens för ett principbeslut om densamma.

Jag skall inte ytterligare förlänga debatten, och jag skall inte ens ta upp vår ärade ordförandes i lagutskottet yttrande, när han försökte sig på att gradera oss ledamöter som nejsägare, ljumma nejsägare o. s. v. Den saken få vi kanske talas vid rent privatim och således vid något annat tillfälle, i stället för att diskutera den här i kammaren.

Herr Sundberg: Herr talman! Jag kan fullt instämma i herr Linders uppfattning, när han uttalar att om vi efter kriget komma i en sådan ekonomisk misär att vi inte ha råd att verkställa denna omändring från vänster- till högertrafik, så kommer denna omläggning icke att föreslås vare sig från regeringen eller riksdagens sida. Men kontentan härav blir, att ingen ur den synpunkten bör vara rädd att ansluta sig till den reservation, som är framförd från herr Petterssons i Hällbacken sida, ty den lägger ju frågans avgörande i Kungl. Maj:ts hand.

Herr Forslund anmärkte på att jag framkommit med nya synpunkter på problemet och ställt in det i ett nytt perspektiv. Han menade att frågan uteslu-

Om införande av högertrafik. (Forts.)

tande borde betraktas som ett trafikproblem. Det är givetvis riktigt, det håller jag med honom om, att den i första rummet är ett sådant spörsmål. Men det måste väl vara riktigt att konstatera den betydelse det har för vårt land att hålla kontakt och kommunikation med våra grannländer och med världens länder i övrigt, något som kommer att gynnsamt befrämja vårt näringsliv och därmed vår levnadsstandard. Det är enligt min mening uppenbart att denna reform har betydelse även i det sammanhanget och att den faktorn inte bör förbises.

Vad sedan beträffar herr Linders tal om de ekonomiska problemen i samband med denna omläggning, så har jag nog blivit missförstådd. Vad jag framhöll var, att det under alla omständigheter blir förenat med mindre kostnader att göra denna omläggning från vänster- till högertrafik om vi i princip besluta den nu, än om vi fatta ett sakbeslut i frågan om tre, fem eller tio år.

Herr **Nisser**: Herr talman! Den tolkning som herr Forslund gjorde av slututtalandet i 1939 års kommittés betänkande tog ju, kan man säga, musten ur kommitténs hela arbetsresultat, och det måste vara ganska nedslående för kommittén om dess arbete skall bedömas på det sättet. I den passus herr Forslund läste upp talas ju om »andra skäl, som undandraga sig kommitténs bedömande». Ja, vad kan det vara för skäl man här siktar på? Det måste ju vara synnerligen tungt vägande sådana, och jag föreställer mig att det närmast kan vara krig eller någonting sådant som har föresvävat de kommitterade och som givetvis skulle omöjliggöra reformens genomförande.

Tanken att fatta principbeslutet samtidigt med att man bestämmer, när omläggningen skall ske, kan ju vara lockande nog, men vi måste betänka att principbeslutet helst bör komma åtminstone fem eller sex år innan omläggningen sker, så att man hinner slita ut den bilpark, som är i gång, och göra nödvändiga anpassningar i fråga om nytillkommande bilar. Få vi principbeslutet nu, kan man redan i denna tid tänka på att utrusta och bygga den nya bilparken på sådant sätt att en omläggning kan ske med minsta möjliga omkostnader. Det behöver alltså vara ganska många år mellan principbeslutet och genomförandet av omläggningen, om man verkligen skall kunna vinna de besparingar som äro avsedda i bussägareföreningens framställning till Konungen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen skulle godkännas; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna herr Petterssons i Hällbacken vid utlåtandet anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Löfvander* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av herr Linders m. fl. reservation.

Herr *Sundberg* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om införande av högertrafik. (Forts.)

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 9 antager godkännande av den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av herr Petterssons i Hällbacken vid utlåtandet anförda reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 31.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 39.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 484) om undantag från gällande bestämmelser.

melser rörande arbetstidens reglering m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen rörande avfattningen av sådana kungl. propositioner, som avse ändringar i gällande författningsbestämmelser, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 99—109, 111 och 113.

Herr *Persson* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m.

Motionen bordlades.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 10 mars 1943.

Till justitiedepartementet hade den 10 mars 1943 från länsstyrelsen i Kristianstads län inkommit fullmakt för smedmästaren N. Ragnar Rosenberg i Hässleholm, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om ersättning till E. Hedblom i anledning av sjukdom ådragen under militärtjänstgöring; och nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om bestridande av änkan Signe Hanna Viktoria Jernbom tillkommande livränta.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 55, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående ändring av den för budgetåret 1942/43 fastställda förskottsstaten för försvarsväsendet.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 35 bifölles även av andra kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.46 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
